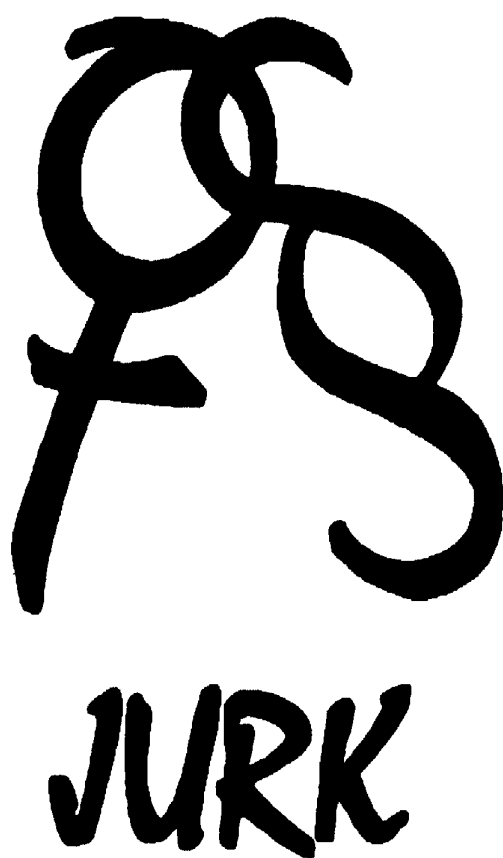

ÅRSRAPPORT 2001

Juridisk Rådgivning for Kvinner

1

2 FORORD

Denne rapporten gir en oversikt over JURKs virksomhet i 2001.

Årsrapporten brukes både internt og eksternt. Den fungerer som en kortfattet orientering til nye saksbehandlere i JURK og blir distribuert til bevilgende myndigheter. Den blir videre benyttet av enkeltpersoner, organisasjoner, offentlige organer og andre interesserte. Rapporten kan bestilles ved henvendelse til JURK.

For de som er interessert å vite mer om JURKs arbeid, anbefaler vi å ta direkte kontakt med oss, da denne rapporten ikke er tilstrekkelig til å gi et uttømmende bilde av vår virksomhet.

Rapporten bygger i stor grad på oppsett fra tidligere årsrapporter. Det gjør det enklere å sammenligne drifta fra år til år.

Oslo, februar 2002

Marianne Beck
daglig leder

INNHALDSFORTEGNELSE

<u>FORORD</u>	2
<u>1 PRESENTASJON</u>	6
<u>1.1 INNLEDNING</u>	6
<u>1.2 FORMÅL</u>	7
<u>1.3 JURKS VIRKSOMHET ER TREDELT</u>	7
<u>1.4 JURKS ORGANISASJON</u>	8
<u>2 ØKONOMI OG DRIFT</u>	11
<u>2.1 FINANSIERING</u>	11
<u>2.2 DRIFT</u>	12
<u>2.3 ÅRETS REGNSKAP</u>	13
<u>2.4 GRATISARBEIDET I 2000</u>	15
<u>3 SAKSMATERIALE OG METODE</u>	16
<u>4 ANTALL KLIENTER</u>	17
<u>5 OPPLYSNINGER OM DE RÅDSØKENDE</u>	18
<u>5.1 BOSTED</u>	18
<u>5.2 STATSBOGERSKAP</u>	19
<u>5.3 SIVIL STATUS</u>	21
<u>5.4 ANTALL BARN</u>	21
<u>5.5 ALDER</u>	21
<u>5.6 YRKE OG FORSØRGELSESKILDE</u>	22
<u>5.7 HVORDAN FIKK KVINNEN KJENNSKAP TIL JURK.</u>	23
<u>5.8 HVORFOR KVINNEN OPPSØKER JURK FREMFØR ANDRE RETTSHJELPERE</u>	24

<u>5.9</u>	<u>HVORVIDT KVINNEN HAR VÆRT I KONTAKT MED ANDRE RETTSHJELPERE ANGÅENDE DETTE JURIDISKE PROBLEMET</u>	25
<u>6</u>	<u>PROBLEMOMRÅDENE</u>	26
<u>6.1</u>	<u>OVERSIKT OVER RETTSOMRÅDENE</u>	26
<u>6.2</u>	<u>EKTESKAP</u>	27
<u>6.3</u>	<u>BARN OG FORELDRE</u>	29
<u>6.4</u>	<u>UGIFT SAMLIV</u>	30
<u>6.5</u>	<u>TRYGD-, SOSIAL- OG FORVALTNINGSRETT</u>	32
<u>6.6</u>	<u>ARVERETT</u>	34
<u>6.7</u>	<u>BOLIGRETT</u>	34
<u>6.8</u>	<u>GJELD</u>	34
<u>6.9</u>	<u>ARBEIDSRETT</u>	35
<u>6.10</u>	<u>RETTSHJELPSRETT</u>	35
<u>6.11</u>	<u>FREMMEDETT/INTERNASJONAL PRIVATRETT</u>	36
<u>6.12</u>	<u>FENGSELSRETT</u>	36
<u>6.13</u>	<u>MISHANDLING AV KVINNER</u>	37
<u>7</u>	<u>PRINSIPIELT OG FOREBYGGENDE ARBEID</u>	38
<u>7.1</u>	<u>FENGSELSGRUPPA</u>	38
<u>7.2</u>	<u>VOLDS OG MISHANDLINGSGRUPPA</u>	42
<u>7.3</u>	<u>PRINSIPIELL GRUPPE</u>	44
<u>7.4</u>	<u>INNVANDRERKVINNEGRUPPA</u>	46
<u>7.5</u>	<u>RETTSPOLITISK GRUPPE (RPG)</u>	49
<u>7.6</u>	<u>PROSJEKTER</u>	50
<u>7.7</u>	<u>FELLESSEMINARET</u>	50
<u>8</u>	<u>INTERN SKOLERING</u>	52
<u>8.1</u>	<u>Generelt</u>	52
<u>8.2</u>	<u>Opplæringsuka</u>	52

<u>8.3</u>	<u>Tverrgruppens opplæring</u>	52
<u>8.4</u>	<u>Foredraglunsj</u>	52

Vedlegg

1. JURKs publikasjoner og skriftlig materiale
2. Medarbeideroversikt
3. Mønsterark

3 1 PRESENTASJON

3.1 INNLEDNING

I 1974 ble Juridisk Rådgivning for Kvinner (JURK) startet som et grunnforskningsprosjekt etter initiativ fra kvinnelige jurister og jusstudenter som arbeidet i Kvinnesaksgruppa ved Det Juridiske fakultet. Gjennom sitt arbeid oppdaget de en utbredt mangel på rettskunnskap blant kvinner. Det viste seg at det skulle svært mye til før kvinnene tok kontakt med rettshjelpsapparatet. Et annet problem var at kvinner som hadde tilegnet seg juridiske kunnskaper også hadde vanskeligheter med å bruke dette i sin egen situasjon. I ettertid har arbeidet i JURK bekreftet resultatene fra undersøkelsen.

Lovverket er i dag formelt kjønnsnøytralt. Ved praktiseringen viser det seg imidlertid at kvinner ofte kommer dårligere ut av konfliktsituasjoner enn menn. Kvinners livssituasjon er i perioder svært ulik menns. Dermed vil formelt kjønnsnøytrale lovregler ikke føre til reell likebehandling. I tillegg har menn gjennomgående mer rettskunnskap enn kvinner. Erfaring viser at kvinner også har vanskeligere for å orientere seg i, og benytte seg av det tradisjonelle rettshjelpsapparatet.

JURK blir drevet med dispensasjon fra advokatmonopolet. Dispensasjonen er gitt av Justisdepartementet.

Vi gir gratis juridisk bistand til alle kvinner som oppsøker oss. Med de lave inntektsgrenser lov om statlig fri rettshjelp opererer med er dette særlig viktig. Vår rettshjelp gis utelukkende til kvinner, og det stilles ingen øvrige vilkår. Dette medfører at JURK blir kontaktet av kvinner fra alle sosiale lag, men felles for de fleste er at de i liten grad har midler til egen disposisjon. En stor del av våre klienter har også økonomiske problemer.

Flere av de rådsøkende gir uttrykk for at de foretrekker kvinnelige saksbehandlere. Mange føler at de oppnår bedre forståelse for sin situasjon, og oppgir at de kommuniserer bedre med kvinnelige rettshjelpere i forhold til mannlige. Likestillingsloven gir oss hjemmel til slik drift. En avhandling fra 1995, skrevet av to tidligere jurkere, Hildur Nilsen og Tone Christin Galaasen, viser at bare 10% av landets praktiserende advokater er kvinner, selv om det hvert år blir uteksaminert like mange kvinnelige som mannlige jurister. Statistikk fra Den norske advokatforening viser at i 1997 og 1998 var 13% av alle medlemmer kvinner. Ønsker man en kvinnelig rettshjelper, er tilbudet med andre ord mer begrenset.

JURK finansieres hovedsaklig gjennom bevilgninger fra staten ved Justisdepartementet, Oslo kommune, andre kommuner og fylkeskommuner samt Studentsamskipnaden i Oslo (SiO).

3.2 FORMÅL

JURKs hovedformål er å bekjempe kvinneundertrykking og å bedre kvinners rettsstilling.

Organisasjonen ønsker å benytte kunnskapen om lovverket til å gi råd og veiledning til kvinner.

Gjennom den konkrete rettshjelpen blir kvinners spesielle rettshjelpsbehov avdekket. Rettshjelpsbehovet skyldes i utgangspunktet den generelle kvinneundertrykkingen. Det kan også ha sitt grunnlag i kvinners særegne behov og livssituasjon. Det har vist seg at det tradisjonelle rettshjelpsapparatet har liten forståelse for kvinners særskilte rettshjelpsbehov. JURK har her en viktig funksjon.

JURK er en etablert del av kvinnebevegelsen

JURKs formål og organisasjonens utspring fra den tidligere Kvinnesaksgruppa ved Universitetet i Oslo, gjør oss til en etablert del av kvinnebevegelsen i Norge.

JURK har i 2001 samarbeidet med andre organisasjoner, og tidligere jurkere er representert i styret i Rettspolitisk Forening.

3.3 JURKS VIRKSOMHET ER TREDELT

1) Gratis rettshjelp til kvinner

Vi yter gratis rettshjelp til kvinner i ulike rettslige konfliktsituasjoner. Det vil si at vi prøver å ivareta den rådsøkendes interesser ut fra gjeldende rett gjennom saksbehandling og partsrepresentasjon.

2) Rettspolitisk arbeid i et kvinneperspektiv

Det prinsipielle arbeidet drives ut i fra de erfaringer vi gjør gjennom den konkrete rettshjelpen. Det kvinnepolitiske perspektivet står i sentrum. Dette vil si at vi vurderer kvinners rettsstilling etter gjeldende rett og kommer med forslag til forbedringer der det er nødvendig for å oppnå reell likestilling. På enkelte rettsområder er det også ønskelig med regler som ivaretar og respekterer kvinners spesielle behov.

Det rettspolitiske arbeidet ivaretas blant annet gjennom utarbeidelse av høringsuttalelser til nye lovforslag, påvirkning av offentlige instanser, deltakelse i samfunnsdebatten ved foredrag, avisinnlegg, radioprogram m m.

3) Forebyggende arbeid

En viktig del av JURKs virksomhet er forebyggende rettshjelp og rettsinformasjon. JURK arbeider under målsetningen "hjelp til selvhjelp". Vi legger i stor grad vekt på kunnskapsformidling, konkret og generelt, for å gjøre

kvinner i stand til selv å løse sine juridiske problemer.

Det forebyggende arbeidet er en svært viktig del av JURKs arbeid for å demme opp for den bevisste eller ubevisste kvinneundertrykkningen som skjer i det norske samfunnet.

Det forebyggende arbeidet gjøres i hovedsak ved:

Konkret rettshjelp

JURKs målsetning er bl a å informere kvinner om deres juridiske rettigheter før problemene faktisk oppstår. Det gis derfor hovedsaklig skriftlige svar med en orientering om kvinnens juridiske rettigheter i forhold til hennes problem.

Skriftlighetsprinsippet begrunnes med at kvinnen lettere kan forstå og huske svaret hun får. I tillegg mener vi at arbeidsformen har en bedre forebyggende effekt.

Foredragsvirksomhet

JURK holder foredrag om aktuelle juridiske emner for ulike foreninger, skoler, organisasjoner og andre instanser.

Skriftlig materiale

JURK har publisert boka «Kjenn din rett», og et Festskrift i anledning JURKs 25- års jubileum i 1999. I tillegg er det utarbeidet brosjyrer, standardskriv og stensiler om ulike temaer, skrevet høringsuttalelser, artikler, leserinnlegg m v. For oversikt over publikasjoner og standardskriv, se vedlegg.

3.4 JURKS ORGANISASJON

Organisasjonsstruktur

JURK drives etter prinsippet om flat struktur. De enkelte organer er Fellesmøtet, Styret, saksbehandlingsgrupper, tverrgrupper og daglig leder. JURK har også en rettspolitisk gruppe (RPG), strukturendringsgruppe (SEG) og en datagruppe.

Fellesmøtet

Fellesmøtet (FM) er JURKs øverste organ og består av alle medarbeiderne. Fellesmøtet skal vurdere og fatte vedtak av økonomisk, faglig, politisk og prinsipiell viktighet om JURKs anliggender. Organet har delegasjonsadgang til andre i organisasjonen.

Styret og alle saksbehandlere har møteplikt på Fellesmøtet. Fellesmøtet avholdes hver tredje uke.

Daglig leder

Daglig leder administrerer den daglige driften av JURK. Dette innebærer arbeid med den utadrettede virksomheten, PR, økonomiforvaltning og administrasjonsarbeid. Daglig leder arbeider på full tid, og er ansatt for en periode på to år med mulighet til forlengelse.

Saksbehandlingsgruppene

Saksbehandlingen skjer i grupper som består av 5 eller 6 personer. I 2001 hadde vi 3 grupper. Her blir sakene diskutert og svarene godkjent. Grappa er kollektivt ansvarlig for den enkelte sak, men det er alltid èn saksbehandler som er kontaktperson og hovedansvarlig overfor den rådsøkende. Vi benytter faglig ekspertise på Universitetet, i departementene og på andre offentlige kontorer dersom det er nødvendig i saksbehandlingen. Enkelte private advokater er også behjelpelige med faglig veiledning.

Den kollektive arbeidsformen er valgt både ut fra et rettssikkerhetssynspunkt og av hensyn til den enkelte saksbehandler. Vi innser de faglige begrensninger som kan ligge i at alle medarbeiderne er studenter, men vi mener dette blir kompensert gjennom en slik arbeidsform.

Tredeling av gruppene

- 1) Gjeld, sosial og barnevern
- 2) Arbeid og trygd
- 3) Bolig og odell

Alle behandler familierettslige spørsmål.

Tverrgruppene

I tillegg til saksbehandlingsgrupper har vi tverrgrupper. Navnet kommer av at de personmessig er satt sammen på tvers av saksbehandlingsgruppene og er avgrenset i forhold til saksområde.

De ulike gruppene er: Bredtveitgruppa, Innvandrerkvinnegruppa, Volds- og mishandlingsgruppa og Prinsipiell gruppe.

Gruppene står for det prinsipielle arbeidet innen sitt "fagområde". Se mer om tverrgruppenes arbeid under kapittel VIII .

Rettspolitisk gruppe (RPG)

Rettspolitisk gruppe koordinere og samordner det rettspolitiske arbeidet i tverrgruppene. Gruppen har også ansvaret for internopplæringen på JURK. RPG består av en saksbehandler fra hver tverrgruppe og daglig leder.

Datagruppa

Datagruppa har i år 2001 bestått av tre saksbehandlere og daglig leder. JURK har i år investert i nytt datautstyr og opprettelse av elektronisk klientregister.. Dette arbeidet har tatt lang tid da det har vært mye å klarere i forhold til sikkerhet o l. JURK har fått uvurderlig hjelp og råd av IT-seksjonen på Juridisk fakultet til både innkjøp, sikkerhetsklareringer og installasjon.

Strukturendringsgruppe (SEG)

Strukturendringsgruppas mandat er å gjennomgå og utarbeide forslag til endringer i JURKs organisasjonsstruktur på områder hvor dette anses nødvendig. Høsten 2001 har SEG utarbeidet forslag om tilknytning til advokatfirma.

Flytting

JURK flyttet 1. august fra Universitetsgata til Arbinsgate. Flyttingen skjedde ikke frivillig, og etter et snaut halvår i Arbinsgate er det åpenbart at vi må finne bedre løsninger enn dagens hvis vi skal kunne drive videre på samme nivå som tidligere. Lokalene er for altfor små og tilfredstiller ikke på noen måte elementære krav til brannsikkerhet og arbeidsmiljø.

Tilholdssted og telefonvakt

JURK hadde kontor i Universitetets lokaler i Universitetsgaten 22 - 24, oppgang D frem til 1. august, og deretter i Arbinsgt.7.

I 2001 hadde JURK telefonvakt mandag og onsdag fra kl 9-15, samt torsdag kl 17-20 på tlf 22 85 19 00.

Mottak av rådsøkende

JURK har kontortid for personlig fremmøte to dager i uken, tirsdag kl 17 - 20 og torsdag kl 12 - 15. I tillegg har JURK mottak på Blindern annenhver fredag i semesteret. Fengselsgruppa har mottak på Bredtveit fengsel- og sikringsanstalt annenhver onsdag.

4 ØKONOMI OG DRIFT

4.1 FINANSIERING

Justisdepartementet

Justisdepartementet tildelte i ordinære bevilgninger for 2001 kr 1 764 083,- Midlene er mer eller mindre øremerket saksbehandling, og skal i all hovedsak brukes til konkret juridisk rådgivning.

Oslo kommune

I 2001 fikk vi kr 540 000,- i støtte fra Oslo Kommune. Dette er en økning på kr 110 000 fra 2000.

Andre fylker og kommuner

Vi søker alle landets fylkeskommuner og kommuner om støtte til å dekke våre utgifter i forbindelse med henvendelser fra kvinner i deres kommuner.

I 2001 utgjorde disse bevilgningene totalt kr. 110 500.

Studentsamskipnaden i Oslo (SiO)

SiO bevilget i 2001 kr 70 000,-

JURK har eget klientmottak i SiOs lokaler for studentaktivitet på Blindern. Hvert semester har JURK en Blindernaksjon hvor det deles ut informasjon om JURK, klientmottaket på Blindern og om den juridiske bistand JURK kan tilby kvinnelige studenter.

Universitetet i Oslo (UiO)

Universitetet i Oslo har også i år betalt for våre lokaler, strøm, telefon og B-post gang. Dette er av avgjørende betydning for vår eksistens.

Fredrikke Tønder Olsen og Martha Webergs legat

Bakgrunnen for legatet er et testament etter Fredrikke Tønder Olsen. Hun bestemte at avkastningen av en av hennes eiendommer skulle tilfalle utgiveren av bladet «Norges Kvinder», med pålegg om at bladet fortsatt skulle utgis etter følgende formål:

- 1) Større makt og innflytelser til kvinner
- 2) Kamp mot den overhåndtagene materialisme og senkede moral
- 3) Arbeide for et renere og bedre samfunn og en skjerpet rettsoppfatning i sedelighetssaker
- 4) Oppdragelse av en målbevisst ungdom

Utgiver av «Norges Kvinder» var Martha Weberg og ved hennes død i 1942 gikk avkastningen og forlagsrettighetene i arv til hennes døtre. Det ble etterhvert

opprettet et legat i samarbeid med Norske Kvinners Nasjonalråd, men etter noen år måtte bladet og senere Norske Kvinners Nasjonalråd opphøre.

De gjenværende i legatstyret var enige om at det måtte treffes en ordning med hensyn til en best mulig oppfølging av legatets formål. Etter en sondering fant styret ut at JURKs arbeid tilfredstilte intensjonene og formålet til legatet. Den årlige avkastningen av legatet tilfaller nå JURK og legatet har fortsatt det samme navn. Avkastningen av dette legatet beløp seg på kr 20 000,- i år 2001.

I Legatets styre sitter til enhver tid Dekanus ved Det juridiske fakultet, leder av Norsk Kvinne- og familieforbund, daglig leder i JURK. Det fjerde medlemmet skal velges blant kvinnelige dommere i Borgartings lagmannsrett.

Annen økonomisk støtte

Midlene våre er i hovedsak forbeholdt saksbehandling. Derfor må vi søke om ekstern støtte til prosjekter, deltakelse på seminar, studietur og annet. JURK har i 2001 fått kr 21 000,- i prosjektstøtte.

Det kan leses mer om hvilke aktiviteter og prosjekter som har foregått i 2001 under kapittel VIII .

Problemer med finansieringen

JURK har helt fra starten i 1974 hatt problemer med finansieringa av drifta. Vi bruker unødig mye tid og ressurser på å skaffe bevilgninger. Avhengigheten av politisk velvillighet til å støtte oss, og stor usikkerhet om beløpets størrelse gjør en langtidsplanlegging , og dermed en effektiv planlegging av økonomien vanskelig.

4.2 DRIFT

JURK har i 2001 hatt full drift hele året, fra uke 1 til og med uke 50 (inkludert påsken).

I de siste år har ikke JURK hatt ressurser til å hjelpe alle som ønsker vår bistand. JURK ønsker også å foreta mer oppsøkende virksomhet for å nå de kvinnene som har minst ressurser. Vi ønsker også å arbeide mer rettspolitisk med en større deltagelse i samfunnsdebatten enn hva organisasjonen gjør i dag. JURKs overordnede målsetting er å forøke så langt råd er å avhjelpe mest mulig av den udekkede rettshjelpsbehovet i samfunnet. Utfordringa blir å disponere ressursene på en mest mulig hensiktsmessig måte.

Medarbeiderne får kun betalt for 16 timers uke, mens den faktiske arbeidstiden tilsvarer full stilling. Se forøvrig eget punkt om gratisarbeidet.

De fleste av medarbeiderne må ta opp studielån ved siden av arbeidet i JURK, og studiene blir som regel forsinket med minst ett semester. Medarbeidernes idealisme er derfor en forutsetning for JURKs eksistens.

Med den organisasjonen og det antall medarbeidere vi har i dag, er grensen nådd for hva vi kan klare av økning i antall saker. Avhengig av andelen muntlige besvarelser og mengden av arbeidskrevende saker, kan JURK i dag yte juridisk bistand til ca 2500 - 3000 klienter i året. Men et så stort saksinntak vil nødvendigvis gå på bekostning av rettspolitisk arbeid, og JURK vil i 2002 vurdere om man skal avgrense saksbehandlingen noe for å kunne hjelpe enda flere gjennom rettspolitisk arbeid.

4.3 ÅRETS REGNSKAP

4.3.1 Inntekter

4.3.1.1 Bevilgninger

Finansieringskilder	beløp
Justisdepartementet	
Oslo kommune	440.000
Studentsamskipnaden	
Buskerud fylkeskommune	20.000
Rogaland fylkeskommune	5.000
Troms fylkeskommune	10.000
Nordland fylkeskommune	5.000
Møre og Romsdal fylkeskommune	8.000
Finnmark fylkeskommune	10.000
Kristiansund kommune	3.000
Melhus kommune	1.000
Vefsn kommune	5.000
Norddal kommune	2.000
Randaberg kommune	1.000
Tromsø kommune	4.000
Øygarden kommune	3.000
Bevilgninger totalt:	

Øvrige inntekter	beløp	Kommentarer
Avkastning legat		
Støtte til prosjekt		
Samboerkontrakt, Festskrift o l		
Diverse inntekter		
Inngående balanse fra 1999		
Øvrige inntekter totalt:		

SUM INNTEKTER

Utgifter

Lønnsutgifter

Lønn/feriepenger
Arbeidsgiveravgift
Sum lønn

Driftskostnader

Reise penger
Datainvestering, toner o l
Kolonial/vann
Kontorrekvisita
Trykking/porto/kopiering
Bøker/abonnementer
Gaver til foredrag o l
Klientregister
Prosjekter fra 2000
Depositum
Skolering, seminar
Diverse, bl a forsikring
Sum driftskostnader

SUM UTGIFTER**INNGÅENDE BALANSE 2002****MERKNADER TIL REGNSKAPET**

En høy inngående balanse til 2001 skyldes at det ble satt av midler til investering i nytt datautstyr. Dette prosjektet ble påstartet i 1999 men det har vist seg å være en tidkrevende oppgave bl a på grunn av sikkerhetsklareringer og spørsmålet om JURK måtte opprette et eget nettverk eller om vi kunne koble oss opp på universitets nettverk. I tillegg ble det satt av penger til opprettelse av elektronisk klientregister, men dette ble mye billigere enn beregnet fordi en tidligere sivilarbeider fra Jusshjelpa i Nord-Norge gjorde dette rimelig for oss.

Utgifter til lønn og feriepenger er såpass lave fordi ca 45 % av det arbeidet som ble nedlagt i 2001 er utført vederlagsfritt.(se forøvrig egen statistikk over gratisarbeidet). JURKs eksistens er helt og holdent avhengig av medarbeidernes idealisme.

JURKs lave driftsutgifter skyldes at Universitetet i Oslo dekker alle våre utgifter til lokaler, strøm, telefon og B-post. Støtten fra Universitetet er en nødvendig forutsetning for drifta av JURK. Driftsutgiftene i 2001 har vært større en tidligere år på grunn av datainvesteringer, depositum og også større kostnader til trykking av brosjyrer og skolering av medarbeidere.

4.4 GRATISARBEIDET I 2001

Periode	Reell arbeidstid	Lønnet arbeidstid	Gratisarbeid	Gratisarbeid i %
Uke 1-6				
Uke 7 - 10				
Uke 11 - 14				
Uke 15 –18				
Uke 19 – 22				
Uke 23 – 33				
Uke 34 – 38				
Uke 39 – 42				
Uke 43– 46				
Uke 47 - 51				
Totalt antall timer				

Tabellene viser arbeid som er utført av medarbeiderne i 2001. Daglig leders vederlagsfrie arbeid er ikke regnet med.

Tallene viser at det ulønnede arbeidet som medarbeiderne utfører er helt avgjørende for at JURK kan ta imot så mange klienter som vi gjør.

I sommermånedene, uke 23- 33, har noen medarbeiderne vært lønnet i full stilling mens andre har vært fristilt. Det er en forutsetning at medarbeiderne får full lønn om sommeren for at de skal kunne jobbe på JURK og ikke i en annen sommerjobb, da de fleste studenter er avhengige av å tjene en reserve til resten av skoleåret. Dersom vi trekker ut disse ukene, ligger gratisarbeidet rundt 45%. Tallene er basert på timelister.

5 SAKSMATERIALE OG METODE

Saksmaterialet som ligger til grunn for rapporten er de personlige henvendelser vi har mottatt per telefon, på klientmottak i Oslo og ved brev fra kvinner bosatt over hele landet. I statistikken inngår ikke henvendelser fra f eks skoler, kvinnegrupper og andre organisasjoner som ønsker generelle opplysninger om kvinners rettslige stilling.

I forbindelse med første gangshenvendelse er kvinnen behjelpelig med å svare på standardspørsmål som noteres på et såkalt mønsterark, se vedlegg. Ved skriftlige henvendelser sendes mønsterarket til klienten med forespørsel om å returnere det i utfylt stand. Svarene gir opplysninger både om den rådsøkende og hennes juridiske spørsmål/problemer. Opplysningene danner grunnlaget for utarbeidelsen av JURKs statistikk.

I statistikken er det en del “ikke oppgitt”, dette er fordi noen kvinner ikke ønsker, eller mener at de ikke kan svare på spørsmålene. En annen årsak er manglende retur av mønsterarket ved skriftlige henvendelser. Noe skyldes manglende utfylling fra den enkelte medarbeiders side.

I en del tilfeller har kvinnen flere rettsspørsmål enn det som fremgår av mønsterarkets rubrikk for problemområder. Da vårt dataprogram ikke kan registrere problemområder utover de valgte, fremkommer dette ikke i statistikken. Det hender at klienter kontakter sin saksbehandler etter forholdsvis lang tid og har flere spørsmål, enten i tilknytning til samme rettsområde eller på helt andre områder. Dessverre hender det nok i slike tilfeller at gitte saksbehandler ikke alltid påfører statistikken med disse spørsmålene som kommer i ettertid.

6 ANTALL KLIENTER

Tlf/brev henvendelser	2953	87,44%
Personlig fremmøte	374	11,07%
Via fengsel/ Bredveit	50	1,48%
Totalt	3377	99,99%

I 2001 har vi tatt imot henvendelser fra 2580 kvinner. 2369 av disse er med i statistikken. Differansen her skyldes at det for noen klienter ikke er utfylt mønsterark, enten fordi klienten ikke har returnert skjemaet eller fordi saksbehandler har glemt å fylle det ut.

Da JURK har hatt noe færre saksbehandlere dette året er vi meget fornøyd med den arbeidsinnsatsen som har vært nedlagt i tiltaket. Vi har i hele 2001, på grunn av det ovennevnte hatt helt stengt for saksinntak på fredager. JURK håper at vi om kort tid kan åpne for inntak igjen på alle ukedager. Det er flere som ønsker vår bistand enn hva vi per i dag kan ta imot av henvendelser.

Det totale antall saker registrert i 2001 er 2551. Tallet er lavere enn antall henvendelser fordi flere av sakene ikke ble avsluttet i løpet av året, men blir arbeidet videre med i 2002. Sakene registreres ikke i databasen før de er avsluttet.

Klientens spørsmål blir registrert innenfor 21 juridiske problemområder i databasen. JURK har tidligere ikke registrert antall saker, men kun antall klienter. Hver klient har ofte mer en et spørsmål. Nytt av året er at hvert spørsmål skal registreres som egen sak. Ut fra saksantallet ser det ut til at medarbeiderne i liten grad har fulgt opp dette. Det henger også delvis sammen med at det elektroniske klientregisteret med nye rutiner ble innført midt i året og at saksbehandlerne ikke i tilstrekkelig grad har vært oppmerksomme på de nye rutinene.

JURK har dessuten mottatt ca 50 henvendelser fra ulike instanser, offentlige kontorer, organisasjoner, krisesentre m v, der de ber om å få tilsendt informasjon utarbeidet av JURK. Dette informasjonsmaterialet utgjør flere hundre infofoldere og brosjyrer, og blir distribuert videre til kvinner over hele landet. Informasjonsmaterialet benyttes dessuten til kompetanseheving internt i ulike instanser. Denne spredningen av informasjon er en viktig del av JURKs rettsopplysende arbeid.

7 OPPLYSNINGER OM DE RÅDSØKENDE

7.1 BOSTED

Det fremgår av vår statistikk at JURK behandler saker for kvinner som er bosatt over hele landet. De fleste av klientene kommer imidlertid fra Oslo og Akershus.

Bosted	<i>Antall</i>	<i>Prosent</i>
Oslo	742	31,72 %
Akershus	375	16,03 %
Aust-Agder	28	1,19 %
Buskerud	102	4,36 %
Finnmark	8	0,34 %
Hedmark	57	2,43 %
Hordaland	49	2,09 %
Møre- og Romsdal	39	1,66 %
Nord-Trøndelag	17	0,72 %
Nordland	35	1,49 %
Oppland	27	1,15 %
Rogaland	44	1,88 %
Sogn og Fjordane	18	0,76 %
Sør-Trøndelag	29	1,23 %
Telemark	40	1,17 %
Troms	17	0,72 %
Vest-Agder	29	1,23 %
Vestfold	61	2,60 %
Østfold	56	2,39 %
Norden forøvrig	8	0,34 %
Europa forøvrig	16	0,68 %
Afrika	2	0,08 %
Asia	1	0,04 %
Ikke oppgitt	539	23,03 %
Totalt	2339	99,33%

Det er 54,1% av vår klienter som er bosatt i Oslo og Akershus. Dette er naturlig idet JURKs lokaler er i Oslo.

JURK får henvendelser fra kvinner bosatt i alle landets fylker og noen henvendelser fra kvinner bosatt i utlandet. Omtrent hver andre klient kommer fra områder utenfor Oslo og Akershus. Dette er svært positivt da vår intensjon er å være et landsdekkende rettshjelpstilbud.

Også i 2001 arbeidet vi aktivt med å informere om vårt tilbud til kvinner fra områder utenfor Oslo og Akershus. Eksempelvis ble dette gjort ved å skrive artikler i ulike tidsskrifter, sende informasjonsmateriell til biblioteker, helsestasjoner, offentlige kontorer og andre.

7.2 STATSBORGERSKAP

7.2.1 Kvinnens statsborgerskap

Nasjonalitet	<i>Antall</i>	<i>Prosent</i>
Norge	1583	67,67 %
Norden forøvrig	36	1,53%
Europa forøvrig	52	2,22 %
Afrika	28	1,19 %
Asia	23	0,98 %
Nord-Amerika	5	0,21 %
Sør-Ameika	7	0,29 %
Andre	3	0,12 %
Ikke oppgitt	602	25,73 %
Totalt	2339	99,94 %

De fleste klientene er norske statsborgere. JURK søker å hjelpe innvandrerkvinner med deres juridiske problemer. Innvandrerkvinner er en vanskelig gruppe å nå ut til. Språkproblemer er et problem som også vanskeliggjør situasjonen. JURK har ikke lenger tilbud om den frie tolketjenesten gjennom Oslo kommune. JURKs svake økonomi umuliggjør innleie av tolk. *Se mer om dette i avsnitt 7.4.*

7.2.2 Mannens statsborgerskap

Nasjonalitet	<i>Antall</i>	<i>Prosent</i>
Norge	702	30,01 %
Norden forøvrig	15	0,64 %
Europa forøvrig	30	1,28 %
Afrika	31	1,32 %
Asia	19	0,81 %
Nord-Amerika	6	0,25 %
Sør-Amerika	3	0,12 %
Ikke oppgitt	1525	65,19 %
Andre	8	0,34 %
Totalt	2339	99,96 %

Et stort antall menn er registrert med ikke oppgitt. Dette skyldes enten at kvinnen er enslig, at mannen ikke er part i saken eller at kvinnen ikke ønsker å opplyse om mannens statsborgerskap.

7.2.3 Barnas statsborgerskap

Nasjonalitet	<i>Antall</i>	<i>Prosent</i>
Norge	669	28,60 %
Norden forøvrig	7	0,29 %
Europa forøvrig	9	0,38 %
Afrika	11	0,47 %
Asia	4	0,17 %
Nord-Amerika	3	0,12 %
Andre	3	0,12 %
Ikke oppgitt	1633	69,81 %
Totalt	2339	99,96 %

Medarbeideren i JURK stiller kun spørsmål om barns statsborgerskap der det kan ha betydning for saken.

7.3 SIVIL STATUS

Sivil status	Antall	Prosent
Enke	38	1,62%
Gift	553	23,64%
Samboende	202	8,63%
Separert	325	13,89%
Skilt	188	8,03%
Ugift	442	18,89%
Ikke oppgitt	591	25,26%
Totalt	2339	99,96%

Mange kvinner kontakter JURK for å få opplysninger om sine juridiske rettigheter vedrørende separasjon og skilsmisse. En av årsakene til at omtrent hver fjerde klient er registrert som gift, er at man ikke endrer sivilstand før separasjonssøknaden er behandlet.

7.4 ANTALL BARN

Antall barn	Antall	Prosent
Ingen barn	312	13,33 %
1 barn	436	18,64 %
2 barn	606	25,90 %
3 barn	219	9,36 %
4 barn	50	2,13 %
>5 barn	25	1,06 %
Ikke oppgitt	691	29,54 %
Totalt	2339	99,96 %

Det totale antall oppgitte barn i statistikken er 1298. Det betyr at svært mange barn, gjennom mors kontakt, indirekte blir berørt av JURKs arbeid.

7.5 ALDER

Alder	Antall	Prosent
Opp til 20	20	0,85 %
21 – 30	347	14,83 %
31 – 40	612	26,16 %
41 – 50	401	17,14 %
51 og oppover	245	10,47 %
Ikke oppgitt	714	30,52 %
Totalt	2339	99,97 %

Hovedtyngden av klientene befinner seg i aldersgruppen 21 - 50 år, hvorav aldersgruppen 31 - 40 år peker seg særlig ut. Fordelingen på alder er lik tidligere år.

7.6 YRKE OG FORSØRGELSESKILDE

Yrke	Antall	Prosent
Arbeidsledig *	47	2,00 %
Hjemmearbeidende	87	3,71 %
Industriarbeider	27	1,15 %
Kontor	306	13,08 %
Selvstendig næringsdr.	14	0,59 %
Servicenæring	156	6,66 %
Helse- og omsorgsarbeid	232	9,91 %
Student	134	5,72 %
Trygdet	229	9,79 %
Undervisning	81	3,46 %
Annet	269	11,46 %
Ikke oppgitt	757	32,36 %
Totalt	2339	99,89 %

De aller fleste arbeider innenfor kvinnesektorer i yrkeslivet. Som eksempel kan nevnes arbeid i helsevesenet, kontorarbeid, arbeid i servicenæringer og arbeid i undervisningssektoren.

I databaseprogrammet kan det kun oppgis en forsørgerkilde. Deltidsarbeid blir derfor ikke synliggjort i denne delen av statistikken.

* Kvinnene som har oppgitt at de er arbeidsledige har ikke blitt registrert som trygdet selv om de mottar arbeidsledighetstrygd.

Hel- eller deltidsarbeid

Stillingsandel	Antall	Prosent
Heltid	1019	43,56 %
Deltid	229	9,79 %
Ikke oppgitt	1091	43,64 %
Totalt	2339	96,99 %

Tallene for heltid innbefatter også heltids hjemmearbeidende, studenter og trygdede. Det store antall "ikke oppgitt" gjør det vanskelig å vurdere materialet. JURKs erfaring er at en stor del av kvinnene som har barn, er deltidsarbeidende.

Forsørgersystem

Forsørgelseskilde	<i>Antall</i>	<i>Prosent</i>
Egen inntekt	986	42,15 %
Offentlige støtteordninger	410	17,52 %
Mannens inntekt	32	1,36 %
Studielån	20	0,85 %
Andre	4	0,17 %
Ikke oppgitt	887	37,92 %
Totalt	2339	99,97 %

De aller fleste kvinner i statistikken forsørges ved egen inntekt. Kun et mindretall forsørges via mannens inntekt. Her må imidlertid påpekes at den enkelte kun oppgir en forsørgelseskilde, slik at f.eks mannens inntekt i mange tilfeller vil bidra til forsørgelse uten at det fremkommer av statistikken.

7.7 HVORDAN FIKK KVINNEN KJENNSKAP TIL JURK.

Kjennskap til JURK	<i>Antall</i>	<i>Prosent</i>
Via en bekjent	548	23,42%
Via massemedia	218	9,32%
På et offentlig kontor	436	18,64%
Løpeseddel/plakat	69	2,94%
Advokat/rettshjelper	50	2,13%
Via krisesenter	24	1,02%
Via kvinnebevegelsen	13	0,55%
Andre	213	9,10%
Ikke oppgitt	768	32,83%
Totalt	2339	99,95%

Hele 21,2 % oppgir at de er blitt anbefalt JURK gjennom en bekjent. Dette er en indikasjon på at JURK er et etablert rettshjelpstilbud i folks bevissthet.

Det er 15,5% av de rådsøkende som oppgir at de har fått kunnskap om JURK på et offentlig kontor. Erfaringsmessig er dette familierådgivnings- og familievernkontorer, trygde- og sosialkontorer, samt fylkesmannskontoret i de ulike fylkene.

Ellers har omtrent 11,2% av våre klienter fått vite om oss via massemedia og løpesedler/plakater.

66 klienter fikk kjennskap til JURK via advokat eller annen rettshjelper. Mange av disse rådsøkende er kvinner som har for høy inntekt til å få innvilget statlig fri rettshjelp, samtidig som deres inntekt er for lav til at de har mulighet til å engasjere en advokat. Flere trenger hjelp til å søke om voldsoffer- eller billighetserstatning. Erfaringsmessig er dette ikke «advokatmat», og det er etter hvert blitt kjent at JURK har god kompetanse på dette området. Det at vår hjelp

er gratis er også av stor betydning i denne sammenheng, da voldsoffererstatningene ikke utgjør de store beløp.

Generelt kan det sies at kvinnens kjennskap til JURK gir uttrykk for hvor etablert vår virksomhet er. JURK har en bred profil, og er godt kjent både blant private og offentlige instanser.

7.8 HVORFOR KVINNEN OPPSØKER JURK FREMFOR ANDRE RETTSHJELPERE

Hvorfor JURK?	<i>Antall</i>	<i>Prosent</i>
Gratis	360	15,39 %
Anbefalt av andre	686	29,32 %
Enkelt/uforpliktende	63	2,69 %
Kvinnelig saksbehandler	236	10,08 %
Godt rykte	93	3,97 %
Misfornøyd med advokat	18	0,76 %
Andre	125	5,34 %
Vet ikke	21	0,89 %
Ikke oppgitt	737	31,50 %
Totalt	2339	99,94 %

Nesten hver tredje kvinne oppgir at hun har blitt anbefalt å ta kontakt med JURK. Dette er en indikasjon på at tidligere klienter er fornøyde med den hjelpen de har fått.

Dette samt at endel oppgir at JURK har et godt renommé tilsier at vi er et etablert rettshjelpstilbud i folks bevissthet.

For mange kvinner er det utslagsgivende at de møter en kvinnelig saksbehandler når de kontakter en rettshjelper. Her er JURK et unikt tilbud. Dette er et argument for at JURK ikke foretar en behovsprøving ut i fra klientenes inntekter. Gratis bistand er også av stor betydning for at klienten ber om hjelp fra JURK.

For øvrig registrerer statistikken kun en av årsakene til at kvinnen valgte JURK. Vår erfaring er at kvinnene som kontakter oss ofte oppgir flere grunner, hvor det at vi er kvinner nevnes oftere enn hva statistikken tilsier.

7.9 HVORVIDT KVINNEN HAR VÆRT I KONTAKT MED ANDRE RETTSHJELPERE ANGÅENDE DETTE JURIDISKE PROBLEMET

Hvilken type rettshjelp har kvinnen benyttet tidligere

Type rettshjelp	<i>Antall</i>	<i>Prosent</i>
Privat advokat	223	9,53 %
Kontorer for fri rettshjelp	51	2,18 %
Juss - Buss	57	2,43 %
Andre rettshjelpere	73	3,12 %
Nei	1243	53,14 %
Ikke oppgitt	692	29,58 %
Totalt	2339	99,98 %

JURK engasjerer seg i utgangspunktet ikke i saker der kvinnen får bistand av andre rettshjelpere. Vi ønsker å unngå dobbeltbehandling av saker.

Dersom kvinnen har krav på fri rettshjelp, gir vi alltid generell rettsinformasjon. Har kvinnen behov for representasjon i saken, henvises hun videre til kontoret for fri rettshjelp eller til en advokat.

I de tilfellene hvor kvinnen henvender seg til oss fordi hun ønsker en nærmere forklaring på advokatens arbeid, gir vi så langt det er mulig en slik forklaring. Når det gjelder praktiserende advokater, er vårt generelle inntrykk at kommunikasjonen mellom han/henne og den rådsøkende ofte fungerer dårlig. Endel kvinner gir uttrykk for at advokaten snakker «over hodet» på dem med et språk de ikke forstår.

I endel tilfeller har ikke den rådsøkende økonomi til å la advokaten arbeide videre med saken.

8 PROBLEMOMRÅDENE

8.1 OVERSIKT OVER RETTSOMRÅDENE

Problemstilling	Antall	Prosent
Arbeidsrett	200	6,39%
Arverett	228	7,28%
Avtalerett	48	1,53%
Barn og foreldre	439	14,03%
Boligrett	119	3,80%
Ekteskap	1013	32,38%
Erstatning/forsikring	100	3,19%
Fengselsrett	22	0,70%
Forvaltningsrett	16	0,51%
Folketrygdens ytelser	95	3,03%
Gjeld	123	3,93%
Homofiles rettsstilling	1	0,03%
Fremmedrett/intern.	120	3,83%
Mishandling av kvinner/barn	51	1,63%
Personrett	8	0,25%
Retts hjelp	68	2,17%
Sivile saker	18	0,57%
Skatterett	9	0,28%
Sosialrett/helserett	47	1,50%
Strafferett	31	0,99%
Tingsrett	32	1,02%
Ugift samliv	340	10,86%
Totalt	3128	99,9%

Klientene har som regel spørsmål innen flere rettsområder.

Tabellen viser at kvinner har flest rettslige problemer ved samlivsbrudd, enten det er etter ekteskap eller ugift samliv. I forlengelsen av dette er det naturlig at JURK får mange henvendelser om barnerett.

I det følgende har vi valgt å konsentrere oss om disse problemområdene: ekteskap, barnerett, ugift samliv, trygderett, sosialrett, forvaltningsrett, arverett, boligrett, gjeld, arbeidsrett, retts hjelpsrett, fremmedrett og fengselsrett. Problemområdene er valgt ut på grunn av deres størrelse i vårt materiale, og på bakgrunn av at vi finner enkelte områder spesielt interessante ut fra et kvinnerettslig og kvinnepolitisk synspunkt.

Antall spørsmål i forbindelse med mishandling av kvinner og barn har hatt en sterk økning i forhold til tidligere år. Ut i fra et kvinnepolitisk og menneskerettslig synspunkt vurderes problemer knyttet til mishandling i et eget kapittel om mishandling av kvinner.

8.2 EKTESKAP

Problemstilling	Antall	Prosent
Formuesforholdet(felleseie/særeie)	54	5,33 %
Ektepakt	32	3,15 %
Underholdsplikt	11	1,08 %
Framgangsmåte ved sep./skilsmisse	153	15,10 %
Særlig om oppgjør av felles bolig	113	11,15 %
Praktisk gj.føring av skiftet forøvrig	163	16,09 %
Bruksrett til felles bolig	26	2,56 %
Skjevdeling	71	7,00 %
Opgjør med særeiemidler	8	0,78 %
Vederlagskrav	8	0,78 %
Ektefellebidrag	23	2,27 %
Brosjyre	286	28,23 %
Annet	65	6,41 %
Totalt	1013	99,93 %

Separasjon/skilsmisse

Svært mange av klientene ønsker generell informasjon om separasjon og skilsmisse. JURK har derfor utarbeidet brosjyren "Separasjon og skilsmisse". Brosjyren sendes ut til den rådsøkende før saken blir nærmere behandlet, slik at kvinnen i fred og ro kan sette seg ned og få kort informasjon om gangen i en vanlig separasjons- og skilsmissesak. I noen tilfeller er denne informasjonen nok til å gjøre kvinnen selvhjulpen.

Mange kvinner har den oppfatningen at de ikke får separasjon dersom den annen part ikke samtykker. Her er det et klart behov for ytterligere rettsopplysning. Videre ønsker mange rådsøkende opplysninger om separasjonens rettsvirkninger, særlig med henblikk på skifte og barnefordeling.

Enkelte klienter frykter meklingen og trenger nøktern informasjon om hva det innebærer å gjennomføre mekling.

En del av sakene dreier seg om skilsmisse på grunnlag av faktisk separasjon. Noen saker gjelder skilsmisse ved dom uten forutgående separasjon, som regel på grunn av mishandling.

Formuesforhold

Kvinnene ønsker informasjon om begrepene sameie, særeie og felleseie. JURK ser stadig at det hersker stor forvirring og mange misforståelser om begrepenes innhold og praktiske betydning. Spørsmålene dreier seg om formuesforholdene ved inngåelse av ekteskap, under ekteskapet og ved oppløsning av ekteskapet.

Skjevdeling (Ekteskapslovens § 57)

Mange har spørsmål om skjevdeling. Denne utvidede retten til å ta ut verdien av eiendeler man hadde med seg inn i ekteskapet, eller har ervervet ved arv eller gave under ekteskapet, kom med i ekteskapsloven av 1991. Regelen kan blant

annet gjøre behovet for særereavtaler noe mindre. Siden regelen fortsatt er forholdsvis ny og ukjent, er behovet for kunnskap på området stort.

Selv om det er avtalefrihet ved skifteoppgjør, fungerer reglene i ekteskapsloven som et utgangspunkt for hva partene mener er rimelig å kreve. Skjevdelingsregelen åpner for vanskelige vurderinger, mye skjønn og kompliserte regnestykker. Regelen er dermed vanskelig å anvende. Den kan øke konfliktnivået ved skifteoppgjøret, fordi det ofte er vanskelig å vite hva som blir resultatet av delingen i henhold til gjeldende rett. I praksis blir ofte styrkeforholdet mellom forhandlingspartene avgjørende for resultatet.

Reglen skaper også problemer for par som har levd i et uregulert samliv, dvs uten samboeravtale. Etter noe år gifter de seg for å bringe "orden" i de økonomiske forholdene. Ofte er mannen registrert som eier av formuesgodene ved inngåelse av ekteskapet, mens kvinnen har brukt sine midler på mer forgjengelige verdier. Ved et skifte må kvinnen bevise at hun hadde en sameieandel før ekteskapet, for å avskjære et skjevdelingskrav fra mannen.

De ulike økonomiske forholdene mellom kvinner og menn i samfunnet, medfører at menn ofte har mer varige verdier enn kvinner. Det kan derfor reises spørsmål om skjevdelingsregelen favoriserer mannen ved skifteoppgjøret.

Boligen

Boligen er for de fleste det mest verdifulle og viktigste aktivum en har. Ved nesten alle samlivsbrudd er det viktig for partene raskt å få avklart hvem som skal/kan sitte med boligen. Dette er viktig særlig hvor det er barn med i bildet. Kvinnene søker ofte hjelp for å avklare om de er sameiere i boligen, om de har rett, og ikke minst økonomisk mulighet til å overta boligen. Dersom disse mulighetene ikke foreligger, blir det av og til et spørsmål om bruksrett til boligen, f eks så lenge barna går på skolen.

Praktisk gjennomføring av skiftet

Mange av kvinnene ønsker veiledning om hvordan skiftet skal gjennomføres. Ofte er det tilstrekkelig at kvinnene leser brosjyren "Separasjon og skilsmisse". Kunnskap om gjeldende rett gjør kvinnen i stand til å gjennomføre skiftet. Andre ganger ber kvinnene om hjelp til å sette opp et forslag til skifteavtale, og i en del tilfeller har kvinnen behov for at JURK representerer henne i forhandlinger med ektefellen. Årsaken kan ofte være et skjevt styrkeforhold partene imellom.

Ektepakt

I de fleste av disse sakene henvender kvinnen seg til JURK før hun undertegner en ektepakt som mannen ønsker å opprette. Vi har dessverre en del henvendelser der kvinnen allerede har undertegnet en ektepakt som hun først senere ser er urimelig. Dette gjelder særlig i forbindelse med samlivsbrudd. Mange kvinner vil også vite hvilke formkrav som stilles til en ektepakt.

Underholdsplikt

Det har vært en økning i antall henvendelser fra kvinner som ønsker å få konkretisert innholdet i den gjensidige underholdsplikten. Det dreier seg om

retten til opplysninger om ektefellens økonomiske stilling, underholdspliktens omfang, og hva hun kan foreta seg hvis mannen forsømmer sin del av underholdsplikten. Ca 3% av JURKs klienter forsørges av ektefellen. I tilfeller hvor mannen forsømmer underholdsplikten, har kvinnen svært vanskelig for å hevde sine rettigheter på området.

Oppsummering

I de siste årene har JURK merket en endring i behandlinga av skiftesaker. Sakene er mer arbeidskrevende idet skifteoppgjørene er “tyngre” og det i større grad er behov for at JURK representerer kvinnen i forhandlinger. Statistikken bekrefter inntrykket. Flere trenger bistand utover den generelle rettsopplysninga.

8.3 BARN OG FORELDRE

Problemstilling	Antall	Prosent
Daglig omsorg	78	17,76 %
Foreldreansvar	75	17,08 %
Samværsrett/avtaler	145	33,02 %
Barnebidrag	52	11,84 %
Barnevern	17	3,87 %
Adopsjon	5	1,13 %
Farskap	6	1,36 %
Vergemål	4	0,91 %
Annet	57	12,98 %
Totalt	439	99,95 %

Generelt

Samfunnsdebatten om barneloven, samværsavtaler og fedres rettigheter i forhold til barna, synes å ha aktualisert latente konflikter. De siste årene har vist en økning i antall henvendelser om foreldreansvar, samværsavtaler og barnebidrag. På bakgrunn av dette har JURK utarbeidet brosjyren «Småbarnsforeldres rettsstilling».

Konflikter i forholdet barn og foreldre, og foreldre imellom, kan være vanskelige å håndtere. De juridiske konfliktene griper dypt inn i klientens liv på særlig følsomme områder. Dette stiller store krav til medarbeiderne, og sakene må vurderes grundig. Noen ganger er klienten best tjent med å bli henvist til et familievernkontor, spesielt når det gjelder samtaler på det mellommenneskelige plan. Når det gjelder juridiske problemer, samt forståelsen av de forpliktelser man påtar seg ved å inngå en avtale, gir JURK den nødvendige informasjon.

Saksbehandlingen

Sakene dreier seg hovedsaklig om hvem av foreldrene som skal ha daglig omsorg for barna ved samlivsbrudd, eller hvordan samværsavtaler skal praktiseres. Mange kvinner uttrykker engstelse for at de skal miste den daglige omsorgen ved samlivsbrudd.

Kvinnen har i de fleste tilfellene hatt hovedansvaret for barna, men er redd for at mannen står sterkere enn henne i en barnefordelings sak. Han har ofte høyere inntekt, har normalt en bedre mulighet til å beholde felles bolig og kan generelt tilby barna bedre økonomiske kår. Ofte gir de rådsøkende uttrykk for at de ikke tør bryte ut av et dårlig ekteskap fordi mannen har overbevist dem om at de ikke vil få den daglige omsorgen for barna. JURKs rolle blir her å informere om rettstilstanden. Sentrale spørsmål er innholdet i foreldreansvaret, daglig omsorg, hva samværsretten innebærer og hvordan bidrag beregnes og utbetales.

I forbindelse med spørsmål om barnebidrag gir JURK alltid generell informasjon om klientens rettigheter på området. Ved detaljerte spørsmål, som eksempelvis utmåling av bidraget, må klienten ta kontakt med sitt lokale trygdekontor.

8.4 UGIFT SAMLIV

Problemstilling	Antall	Prosent
Samlivsavtale	50	14,70%
Eierrådighet og gjeldsforpliktelser	35	10,29%
Særlig om felles bolig	68	20,00%
Felles barn	5	1,47%
«Barnetestament»	1	0,29%
Gjensidig testament	9	2,64%
Brosjyren «Ugift samliv»	117	34,41%
Annet	55	16,17%
Totalt	340	99,97%

Problemet for samboere er at deres forhold ikke er regulert av én lov, som det i stor grad er for ektefeller. På noen rettsområder er det opprettet egne bestemmelser for samboere, andre steder likestilles f.eks. samboere som har felles barn med ektefeller, og atter andre steder er samlivsformen ikke vurdert i det hele tatt.

Det hersker mange misforståelser om samboeres rettsforhold. En utbredt misforståelse er at samboere etter 2 år faller inn under ekteskapsreglene. Behovet for rettskunnskap er derfor stort. I mange tilfeller kan det gi meget negative utslag for samboere som ikke har tatt sine forholdsregler. Et godt eksempel er samboeres manglende rett til arv etter hverandre. Faller den ene bort, kan den andre risikere å stå på bar bakke, selv etter mange års samboerskap. Dette rammer i større grad kvinner enn menn.

Brosjyrer om ugift samliv

I 1994 utarbeidet JURK på oppdrag fra Barne- og familiedepartementet brosjyren «Ugift samliv» som inngår i kortstokkserien til Statens Informasjonstjeneste. Denne ble laget på bakgrunn av JURKs egen brosjyre med samme navn. JURKs brosjyre «Ugift samliv» er forholdsvis nylig fullstendig revidert. Den inneholder eksempler på viljeserklæring om barn og samlivsavtale. I tillegg er det utarbeidet samboeravtale og gjensidig testament.

Brosjyrene sendes ut til klienten sammen med konkrete rettsråd i saken. I noen tilfeller gjør disse opplysningene kvinnen selvhjulpen, men ofte kontakter hun saksbehandleren igjen med flere spørsmål.

Eierrådighet og gjeldsforpliktelser

Kvinnene kontakter oss med spørsmål knyttet til eierforholdene eneeie og sameie. Hvem som råder over hva under samlivet og hvordan gjeldsforpliktelser skal fordeles både under og etter samlivet, er viktige temaer. Det er en stadig økning i henvendelser på dette området, noe som kan tyde på at kvinner er blitt mer bevisst på at det er viktig å avklare eierforholdene. For å rasjonalisere arbeidet i saker hvor det er behov for generell rettsinformasjon, har JURK laget en egen brosjyre om sameie.

Samlivsavtale

I 1998 fikk JURK en økning i antall henvendelser om samlivsavtale. På bakgrunn av dette utarbeidet JURK i 1999 en egen standard samboerkontrakt. JURK jobber etter prinsippet om hjelp til selvhjelp. Enkelte klienter foretrekker å sette opp sin egen samboeravtale som er tilpasset deres situasjon etter å ha lest brosjyren. Det hender at de rådsøkende vil ha en saksbehandler til å lese igjennom det juridiske innhold. Andre ønsker å bruke JURKs standardkontrakt.

JURKs erfaring er at det fremdeles er få samboere som oppretter kontrakt, noe som ofte setter kvinnen i en svak stilling. Kvinner benytter ofte sin inntekt til forbruksvarer, mens mannen anskaffer kapitalgjenstandene.

Kjønnsrollemønsteret i samboerforhold skiller seg med andre ord ikke vesentlig fra ekteskapets.

Felles barn og barnetestament

Ved samboerforhold oppstår spørsmål omkring farskap og foreldreansvar. Mange av disse spørsmålene faller forøvrig inn under problemområdet barnerett. De rådsøkende ønsker ofte å vite hvordan de best sikrer sine barn. Det hender at paret både har felles barn og barn fra tidligere forhold. Kvinnene vil gjerne vite hvem som får foreldreansvar/daglig omsorg/samværsrett hvis de selv faller fra og hvordan arvereglene er for særkullsbarn m m.

Felles bolig

For samboere reguleres boligforholdet i hovedsak gjennom tre lover; sameieloven, borettslagsloven og husstandsfellesskapsloven. Derfor er det mange kvinner som trenger veiledning om hvilken lov som kommer til anvendelse i deres tilfelle.

Arv/gjensidig testament

Samboere har ikke arverett, med mindre de oppretter testament til fordel for hverandre. Mange rådsøkende trenger derfor veiledning i testamentsreglene og opplysninger om hvordan samboerne kan sikre seg på andre måter. Det ble nylig utarbeidet et standard gjensidig testament.

Annet

Klientene har også spørsmål om arveavgift, samboeres manglende adgang til adopsjon og retten til løsøre gjenstandene. De har også spørsmål om hvilke

beskatnings- og forsikringsregler som gjelder for samboere. Da skatterett nå er tatt ut fra pensum på juridisk embedseksamen behandler ikke JURK skatterett.

8.5 TRYGD-, SOSIAL- OG FORVALTNINGSRETT

Vi har valgt å plassere disse sakene under samme overskrift. Kvinner som trenger hjelp på et av disse områdene har ofte spørsmål på de to andre også. Det kan derfor være nyttig å se dem i sammenheng. Her, som på en rekke andre rettsområder, ser vi en utbredt mangel på rettskunnskap blant kvinner. Dette medfører at kvinner i en del tilfeller ikke oppnår de rettigheter de har krav på etter loven. På grunn av stor sakspågang prøver vi i større grad enn tidligere å henvise til de aktuelle offentlige instanser. Disse kontorer har opplysnings- og veiledningsplikt. Henvisningen gjelder i søknadsfasen, og er betinget av at de rådsøkende virkelig får hjelp i andre instanser. JURK bistår alltid ved klage på vedtak.

Ytelser etter folketrygdløven

Problemstilling	Antall	Prosent
Alderspensjon	9	9,47 %
Attføring	7	7,36 %
Barnetrygd	8	8,42 %
Nedkomststønad/fødselspenger	10	10,52 %
Ytelser til enslig forsørger	15	15,78 %
Stønad ved sykdom	7	7,36 %
Uførepensjon	8	8,42 %
Ytelser til etterlatte	10	10,52 %
Yrkesskadetrygd	3	3,15 %
Andre ytelser (Ftrl.)	15	15,78 %
Stønad ved arbeidsledighet	3	3,15 %
Totalt	95	99,93 %

Ytelser til enslige forsørgere

Noen av kvinnene som oppsøker JURK med trygde- og sosialrettslige spørsmål, ønsker opplysninger om ytelser til enslige forsørgere. Endel av dem har aldri bodd sammen med barnets far. Noen av dem er i ferd med å bryte ut av et ekteskap eller samboerforhold der mannen er hovedforsørger. Felles for disse kvinnene er at de ikke ser seg i stand til å forsørge seg selv og barnet.

For å ha rett til overgangsstønad kreves det blant annet at man er formelt separert og har flyttet fra tidligere ektefelle. Dette skaper problemer fordi det kan være lang ventetid før man får separasjonsbevilling. Av økonomiske og/eller praktiske grunner deler endel bolig, til tross for at de formelt og reelt er separert. I disse tilfellene har heller ikke kvinnen rett til overgangsstønad.

Stønader ved sykdom og fødsel

Folketrygdloven er vanskelig å orientere seg i og relativt ofte foretas det endringer. De fleste rådsøkende ønsker en orientering om hvilke rettigheter de har i forbindelse med fødsel, egen sykdom eller barns sykdom.

Attføring og uførepensjon

Kvinnen ønsker ofte veiledning i hvilke vilkår som gjelder for de enkelte ytelser. I endel tilfeller ønsker kvinnen hjelp til å forstå vedtak hun har fått fra trygdeetaten. Det hender også at vi hjelper den rådsøkende med å søke om ytelser eller med å anke vedtak hun ikke er fornøyd med. (Se mer om det under forvaltningsrett).

Ytelser til etterlatte

Vi får henvendelser fra gjenlevende ektefelle og gjenlevende fraskilt/separert ektefelle. I begge tilfeller er det vilkårene for stønad til etterlatte som står sentralt.

Sosialrett

Problemstilling	Antall	Prosent
Bostøtte (kommunal/statlig)	15	31,91 %
Misbrukerproblemer	2	4,25 %
Stønad til livsopphold	11	23,40 %
Annet	19	40,42 %
Totalt	47	99,98 %

Endel av sakene gjelder kvinner som faller utenfor folketrygdens ytelser, fordi de ikke oppfyller ett eller flere av lovens vilkår. Sakene dreide seg også om kvinner som etter et langt ekteskap ikke har mulighet til å få jobb på dagens arbeidsmarked, og som heller ikke har opparbeidet seg rettigheter til ytelser etter trygdeloven.

Et stadig stigende antall saker gjelder enslige forsørgere som har problemer med å få pengene til å strekke til. Selv om det har blitt mer vanlig med støtte fra sosialkontoret, opplever vi ennå at mange ser på dette som ydmykende og kvier seg for å ta kontakt. Et annet problem er at kvinnen ofte har vanskeligheter med selv å kommunisere med sin saksbehandler på sosialkontoret.

Forvaltningsrett

Problemstilling	Antall	Prosent
Klage på trygdevedtak	3	18,75 %
Klage på andre forvaltningsvedtak	7	43,75 %
Annet	6	37,50 %
Totalt	16	100,00 %

8.6 ARVERETT

Problemstilling	<i>Antall</i>	<i>Prosent</i>
Legalarv	58	25,43 %
Testament	54	23,68 %
Uskifte	17	7,45 %
Dødsboskifte	17	7,45 %
Odels- og åsetesrett	22	9,64 %
Annet	60	26,31 %
Totalt	228	99,96 %

Spørsmålene vedrørende legalarv knytter seg både til ektefellens arverett, barns pliktdelsarv og legalarvingenes forhold til testament.

Vår erfaring viser at mange tror de må ha advokatbistand for å opprette et gyldig testament. Det er viktig for JURK å opplyse om reglene på dette området.

8.7 BOLIGRETT

Problemstilling	<i>Antall</i>	<i>Prosent</i>
Den rådsøkende er leietaker	37	31,09 %
Den rådsøkende er utleier	8	6,72 %
Depositum	5	4,20 %
Fast eiendom kjøp/salg	26	21,84 %
Annet	43	36,13 %
Totalt	119	99,98 %

JURK ønsker fortrinnsvis å hjelpe leietakere, fordi det i hovedsak er disse som har svakest økonomi. De fleste sakene gjelder oppsigelse av leieforhold og dekning av utgifter i forbindelse med leie av leiligheten. Vi hjelper imidlertid også i saker der klienten er utleier. De senere år ser vi en stadig økning i saker vedrørende fast eiendom. Dette er til dels tidkrevende og vanskelige saker med store verdier på spill. Det er allikevel viktig å gi råd i slike saker for å fremme kvinnen som eiendomsbesitter.

8.8 GJELD

Problemstilling	<i>Antall</i>	<i>Prosent</i>
Boliggjeld	7	5,69 %
Inkasso	15	12,19 %
Gjeldsordning	19	15,44 %
Kausjonsansvar	12	9,75 %
Regresskrav	4	3,25 %
Annet	66	53,65 %
Totalt	123	99,97 %

Mange av våre klienter har spørsmål og problemer knyttet til gjeld. Ofte oppstår gjeldsproblemene i forbindelse med oppgjør etter et samlivsbrudd. Eksempler på dette er kvinner som overtar felles gjeld eller kausjonerer for partnerens gjeld.

8.9 ARBEIDSRETT

Problemstilling	<i>Antall</i>	<i>Prosent</i>
Ansettelse (bl a forbigåelser)	51	25,50 %
Oppsigelse evt endringsoppsigelse	49	24,50 %
Førtidspensjonering	1	0,50 %
Avskjedigelse	8	4 %
Lønnsspørsmål	43	21,50 %
Annet	48	24 %
Totalt	200	100,00 %

Spørsmål knyttet til oppsigelse dominerer innenfor arbeidsrettens område.

I denne forbindelse må vi også påpeke en feil i årsrapporten for 2000, der det kom frem hele 39 tilfeller av seksuell trakassering. Det viser seg at dette skyldes at alle saker som gjaldt "annet" ble ført som seksuell trakassering. Det reelle antallet av denne typer saker var adskillig lavere, omtrent 10 saker.

Vi får også generelle spørsmål om rettigheter etter arbeidsmiljøloven, lovligheten av arbeidskontrakter med videre.

8.10 RETTSHJELPSRETT

Problemstilling	<i>Antall</i>	<i>Prosent</i>
Info om fri rettshjelp	56	82,35 %
Henvist til kontoret for fri rettshjelp	1	1,47 %
Annet	11	16,17 %
Totalt	68	99,99 %

Nærmere 90% av sakene er spørsmål vedrørende lov om fri rettshjelp. JURK informerer om ordningen, og hjelper til med å undersøke om kvinnen har rett på fri rettshjelp fra staten.

8.11 FREMMEDRETT/INTERNASJONAL PRIVATRETT

<i>Problemstilling</i>	<i>Antall</i>	<i>Prosent</i>
Oppholdstillatelse	37	30,83 %
Arbeidstillatelse	6	5,00 %
Familiegjenforening	26	21,66 %
Internasjonal privatrett	15	12,50 %
Studentopphold	1	0,83 %
Annet	35	29,16 %
Totalt	120	99,98 %

Vi ser en fortsatt økning av saker på dette området, spesielt gjelder dette spørsmål om familiegjenforening.

Noe av grunnen til økningen er nok at innvandrerkvinnegruppa har de siste årene drevet utadrettet virksomhet overfor innvandremiljøene. Målet har vært å nå denne kvinnegruppa med de samme tilbud som vi har til resten av landets kvinner: gratis juridisk rådgivning, forebyggende og rettsopplysende arbeid og rettspolitisk engasjement. Innvandrerkvinnegruppa drar ut og holder foredrag for kvinner som går på norskopplæring. Tema for dette foredraget er bl a oppholdstillatelse.

Sakene gjelder i det vesentligste oppholdstillatelser, særlig i forbindelse med separasjon og skilsmisse. Mange kvinner får oppholdstillatelse i Norge gjennom familiegjenforeningsreglene, det vil si som "vedheng" til mannens oppholdstillatelse.

Henvendelser vedrørende internasjonal privatrett er også et felt vi får stadig flere spørsmål om. Saker om internasjonal privatrett dreier seg om spørsmål om hvilket lands skifteregler som skal gjelde ved separasjon/ skilsmisse når partene har tilknytning til flere land. Det kan også gjelde spørsmål om foreldreansvar og samværsrett når foreldrene er av forskjellig nasjonalitet. Dette er innfløkte og vanskelige saker slik at mye arbeid ligger bak denne store økningen i disse saker.

Kategorien "Annet" dekker spørsmål som statsborgerskap, besøksvisum o l.

For mer grundig gjennomgang av Innvandrerkvinnegruppas arbeid, se avsnitt 7.4 .

8.12 FENGSELSRETT

<i>Problemstilling</i>	<i>Antall</i>	<i>Prosent</i>
Forhold i fengselet	10	45,45 %
Benådning	1	4,54 %
Overføring	1	4,54 %

Permisjon / fremstilling	2	9,09 %
Annet	8	36,36 %
Totalt	22	99,98 %

På fengselsrettens område er det registrert bare 7 saker i 2001. Fengselsgruppe er på Bredtveit kvinnefengsel for å gi råd og veiledning til de innsatte hver 14. dag. Ofte er det imidlertid andre problemområder en fengselsrett kvinnene trenger hjelp til, slik som gjeld, sosial og barnevern. På Bredtveit sitter mange innsatte med korte dommer, for disse klientene er det ofte problemer utenfor fengselet som dominerer. Det er imidlertid et påtakelig lavt antall saker som gjelder fengselsrett, og fengselsgruppa skal i 2002 gjennomføre en undersøkelse om kvinners soningsforhold for å avdekke om disse er så bra som statistikken skulle tilsi, eller om det er andre årsaker til at kvinner ikke tar opp saker innen fengselsrettens område.

Se forøvrig grundig gjennomgang av Fengselsgruppas arbeid under avsnitt 7.1.

8.13 MISHANDLING AV KVINNER

Innledningsvis ønskes det å påpekes at for JURK, som også er et liketillings tiltak, er det viktige kvinnepolitiske problemstillinger å ta tak i når det gjelder menns vold mot kvinner.

Mange kvinner søker vår hjelp for å få vite hvordan de skal få separasjon/skilsmiss. Årsaken til at de ønsker å gå til et slikt skritt kommer som regel ikke frem. Det er derfor svært viktig at saksbehandlerne er oppmerksomme på signaler som tyder på at kvinner har blitt eller blir mishandlet. I slike saker vil kvinnen ofte ha behov for mer informasjon om anmeldelse, krisesentre, erstatning fra gjerningsmannen, statlig erstatning til voldsofre o.l.

Statistikken i mishandlingssaker bygger på registreringsskjemaer som saksbehandlerne fyller ut i de sakene der det fremkommer at kvinnen har blitt utsatt for mishandling. Dersom det er aktuelt å søke om erstatning fra staten, eller det er andre spørsmål knyttet til mishandling og vold, så kommer sakene inn på volds –og mishandlingsgruppa.

I 2001 ble det ikke fylt ut noen mishandlingsskjemaer. Dette er ikke fordi vi ikke har hatt noen saker på dette området i 2001, men fordi de langt fleste sakene strekker seg over lang tid og ikke blir registrert i databasen før saken er avsluttet. Som det fremgår av oversikten over rettsområder, har vold –og mishandlingsgruppa mottatt 16 mishandlingssaker i 2001.

10 7 PRINSIPIELT OG FOREBYGGENDE ARBEID

Det prinsipielle og forebyggende arbeidet er en svært viktig del av vårt arbeid. Arbeidet er todelt. På individuelt plan henvender vi oss til kvinner, da allmenn rettsinformasjon har en klar forebyggende effekt. På generelt plan rettes arbeidet mot myndigheter, da vi ser hvordan lover og regler fungerer i praksis. Utarbeidelse av høringsuttalelser utgjør her en viktig del av det prinsipielle arbeidet. Vi henvender oss også med generell rettsinformasjon til organisasjoner og grupper av kvinner.

Mesteparten av våre bevilgninger er i det vesentligste øremerket konkret saksbehandling. Det prinsipielle arbeidet må derfor dessverre nedprioriteres noe i forhold til den konkrete rettshjelpen. Dette er veldig uheldig da vi ved å arbeide prinsipielt kan nå ut til, og hjelpe flere ved bruk av færre ressurser. Da vi i de senere år har vært færre saksbehandlere enn ønskelig er nettopp utfordringa å finne en fornuftig fordeling av ressursene.

Det prinsipielle arbeidet bygger på de erfaringer vi får gjennom saksbehandlingen. Hvilken type prinsipielt arbeid som til enhver tid utføres, avhenger mye av henvendelser utenfra; fra offentlige instanser, interesseorganisasjoner, krisesentre og enkeltpersoner.

Det prinsipielle arbeidet foregår i våre tverrgrupper. Tverrgruppene arbeider kvinnepolitisk innenfor bestemte rettsområder. JURK består av fire faste tverrgrupper: Fængselsgruppa, Innvandrerkvinnegruppa, Volds- og mishandlingsgruppa og Prinsipiell gruppe. Det opprettes også egne grupper i forbindelse med særskilte prosjekter.

Rettspolitisk gruppe (RPG) samordner det prinsipielle og rettspolitiske arbeidet som utføres i tverrgruppene.

I det følgende gis en oversikt over det prinsipielle arbeidet som ble gjort i år 2001.

10.1 7.1 FENGSELSGRUPPA

10.1.1 7.1.1 Generelt om gruppas arbeid

Fængselsgruppas formål er å gi juridisk bistand til de innsatte på Bredtveit fængsels- og sikringsanstalt (heretter Bredtveit), samt øke de kvinnelige innsattes kunnskap om sine juridiske rettigheter. Gruppa kan også kontaktes av kvinnelige innsatte ved andre fængsler. Vi gir råd i konkrete juridiske spørsmål og informerer om juridiske temaer som de innsatte er opptatt av. Det gis dessuten generell rettsinformasjon for å belyse de kvinnelige innsattes rettsstilling.

Fengselsgruppa har hatt tre medarbeidere i 2001.

10.1.2

10.1.3 7.1.2. Informasjonsarbeidet på Bredtveit

Vi sender jevnlig plakater og foldere til fengselet om JURKs virksomhet og om hva vi kan bistå de innsatte med. Vi har også en folder på engelsk, for å gjøre oss mer tilgjengelig for utenlandske statsborgere. Det ble delt ut foldere til samtlige innsatte i fengselet. I tillegg ble det lagt ut foldere på biblioteket samt på hver enkelt avdeling.

En informasjonsperm om JURK er lagt ut på biblioteket på Bredtveit. Permen inneholder blant annet flere av JURKs brosjyrer, som gir informasjon om ulike rettsområder som er av betydning for kvinnelige innsatte.

Det er også oppslag på avdelingene i fengselet over hvilke datoer vi har klientmottak.

10.1.4 Klientmottak - saksbehandling

To saksbehandlere har klientmottak i fengselet annenhver onsdag.

Vi har gjennom hele året hatt dårligere fremmøte på klientmottakene enn tidligere år.

Det er vårt inntrykk at noe av klientnedgangen skyldes dårlig organisering fra Bredtveit sin side. Det har skjedd flere ganger at de innsatte ikke har fått mulighet til å skrive seg opp på lister. Vi har også avtalt å ha informasjonsmøte til angitte tider som, når vi møter opp på Bredtveit, kommer helt overraskende på de ansatte (og innsatte).

Noe av nedgangen kan også skyldes at mange sitter på korte dommer, og derfor ikke vet om JURK. Hyppigere infomøter kan derfor være en idé. Generelt sett er fremmøte på klientmottak alltid bedre like etter informasjonsmøtene. Dette viser viktigheten av å holde slike møter hvert semester, og ellers også være aktiv med å "minne" de ansatte på mottaksdagene.

Vi får forskjellige spørsmål på mange rettsområder. En generell tendens er at færre saker handler om fengselsrett, ofte har de innsatte spørsmål om forhold utenfor fengselet slik som gjeld, barnevern, sosialrett, boligrett og voldsoffererstatning.

Mange av de innsatte synes det er vanskelig å formulere seg skriftlig. Av den grunn ønsker de ofte at JURK skal skrive søknader på deres vegne. Dette gjelder særlig permisjonssøknader eller søknad om overføring til et annet fengsel.

Spørsmål om strafferammer kommer gjerne fra innsatte som er varetektsfengslet. Disse venter på at straffesaken skal behandles av domstolene og er følgelig i en veldig spent og usikker situasjon. De varetektsfengslede har en

forsvarer som representerer dem, men tilgangen til telefon og andre momenter gjør at det ikke alltid lykkes de innsatte å få fatt i vedkommende.

Det er også et faktum at mange av de innsatte har vært utsatt for overgrep. I den forbindelse får gruppa spørsmål om den statlige voldsoffer- og billighetserstatningen.

Noen av de innsatte ønsker hjelp til å søke om gjeldsordning mens de soner. Mange av de innsatte ved Bredtveit er dømt for vinningsforbrytelser og skylder ofte store erstatningssummer til ofrene. I tillegg har de innsatte ofte gjeld til eksempelvis banker og myndigheter. Det vil være av vesentlig betydning for mange å etablere en gjeldsordning. Ordnete økonomiske forhold vil også ha stor betydning for den innsattes utvikling etter løslatelsen.

En del av kvinnene har barn. Det er derfor naturlig at vi får en del spørsmål vedrørende barnevern, samværsrett o.l. Kvinner er i større utstrekning enn menn alene om omsorgen for barn. På grunn av dette har de kvinnelige innsatte, i motsetning til de mannlige, ikke alltid noen som kan ta seg av hjem og barn mens de selv soner. Barna blir derfor ofte tatt hånd om av barnevernet, og ofte plassert i fosterhjem i kortere eller lengre perioder. Dette fører til at kvinnelige innsatte i større grad enn mannlige har spørsmål, og bekymringer, vedrørende barn både under og etter endt soning. Mange av kvinnene har vanskeligheter med å få barna tilbake etter avsluttet soning.

Det er et økende antall utenlandske klienter på Bredtveit. Som en følge av dette får vi endel spørsmål om det norske regelverk vedrørende utlevering, utvisning og varetektsfengsling.

De innsatte har også spørsmål innenfor andre rettsområder, slik som f.eks familierett, arverett, trygderett og sosialrett.

10.1.5 Rettsinformasjon

Gruppa gir generell rettsinformasjon til kvinnelig ansatte. Ved å øke de innsattes kunnskap om sine juridiske rettigheter, vil kvinnene bedre kunne orientere seg i lovverket for å hindre og avhjelpe sine juridiske problemer. Ved å hjelpe først og fremst etter prinsippet om hjelp til selvhjelp settes den innsatte bedre i stand til selv å mestre sine nåværende og framtidige juridiske problemer. En slik type informasjon virker altså både opplysende og forebyggende.

Fengselsgruppa har også besøkt i Fredrikstad Kretsfengsel, hvor vi hadde møte med direktøren og infomøte for de innsatte. JURK vurderer å starte med klientmottak i Fredrikstad og Sandefjord kretsfengsel fra 2002.

10.1.6 Prinsipielt arbeid

JURK har også observatørstatus i KROM styret, og har gjennom hele året deltatt på møter i KROM. På denne måten har JURK mulighet til å påvirke hva som settes på dagsorden i den kriminalpolitiske debatten, deriblant tema for den årlige Synnseter-konferansen.

10.1.7 Opplæring

Intern skolering

Fengselsgruppen har deltatt på JussBuss' internopplæring i fengselsrett. Videre var fengselsgruppen på foredrag holdt av fengselsstyret i JussBuss' lokaler 20.02.01. Det ble redegjort for den nye straffegjennomføringsloven og den nye organiseringen av fengselsvesenet. JURK deltok også på JussBuss' debatt om den nye straffegjennomføringsloven. Debatten ble holdt i forbindelse med JussBuss' 30-års jubileum.

Omvisning i fengselet

Fengselsgruppa har vært på omvisning på Bredtveit både våren og høsten 2001. Dette er en viktig del av opplæringa av de nye saksbehandlerne i gruppa. De får et innblikk i hvordan fengslet fungerer, før de skal ha klientmottak. Under omvisninga fikk gruppa bl a se arbeidsstua, skolen, kirka, biblioteket og de ulike avdelingene.

Høsten 2001 arrangerte fengselsgruppa omvisning for hele JURK på København fengsel og i Oslo kretsfengsel.

Seminarer

Fengselsgruppa deltok med tre representanter på Synnseter - seminaret i regi av KROM 11. januar til 14. januar 2001. Hovedtema for konferansen var den nye straffegjennomføringsloven.

Gruppa har også vært på møter som KROM har arrangert dette året.

Andre oppgaver

Gruppa har i flere år hatt ansvar for å holde JURKs Jurkenettverk og adresseregister oppdatert. Adresseregisteret gir en oversikt over tidligere medarbeidere på JURK med adresser. Jurkenettverket er en oversikt over tidligere medarbeideres arbeidsplasser. JURKs saksbehandlere ringer rundt til forskjellige offentlige etater, advokatfirma, professorer og andre ved tvilsomme juridiske problemer. Det er fordelaktig for saksbehandlerne å kunne ringe til tidligere jurkere når de lurer på noe.

Blindernaksjoner

Gruppa har også et overordnet ansvar for at Blindernaksjonen blir gjennomført ved hvert semesters start. Aksjonen går ut på å dele ut løpesedler og henge opp

plakater på Blindern med oversikt over våre mottaksdager på Blindern. I tillegg har vi dette året hatt en stand på Fredrikkeplassen forut for første mottaksdag.

10.2 VOLDS OG MISHANDLINGSGRUPPA

10.2.1 Generelt om gruppas arbeid

Gruppa gir veiledning om rettshjelp til kvinner som er eller har vært utsatt for mishandling, voldtekt, incest eller andre overgrep. Det gjelder så vel psykisk som fysisk mishandling. Sakene er generelt meget omfattende og tidkrevende.

Gruppas målsetting er å nå ut med generell rettsinformasjon om mishandlede kvinner rettstilling. I den forbindelse er det viktig å profilere gruppas arbeid for å nå de kvinner som har behov for JURKs bistand på området.

Volds- og mishandlingsgruppen hadde vår 2001 bare to medarbeidere og høst 2001 tre medarbeidere.

10.2.2 Saksbehandling

Karakteristisk for de fleste volds- og mishandlingssakene er at de går over lang tid, slik at flere saksbehandlere er involvert i den enkelte sak. Dette er meget uheldig, men skyldes at det er relativt hyppig utskiftning av saksbehandlere i organisasjonen.

Innhenting av dokumentasjon til erstatningssøknader er ofte vanskelig. Problemene er spesielt store når det gjelder innhenting av dokumentasjon for overgrep som ligger langt tilbake i tid. Det kan by på problemer å hente ut informasjon fra dataregistre, spesielt gjelder dette for informasjon fra før midt på åttitallet. En del krisesentre kan ikke dokumentere at en kvinne har oppholdt seg der fordi de ikke fører lister over brukerne. Dette problemet gjør seg også gjeldende for enkelte som tidligere har kontaktet støttesentre mot incest.

Slike forhold gjør det svært vanskelig å dokumentere overgrep som ligger noe tilbake i tid. Det er videre vanskelig å få innvilget erstatning fra staten dersom overgrepene i liten grad lar seg dokumentere. Et annet problem er at leger og terapeuter bruker svært lang tid på å svare på våre henvendelser vedrørende dokumentasjoner som kan gi en indikasjon på at overgrep har skjedd. Mye tid og ressurser brukes herfra til å purre på våre henvendelser.

JURK synes å se en tendens til at flere og flere offentlige sykehus har begynt å ta betaling for skriving av legeerklæringer. Beløpet må betales av våre klienter, og ser ut til å ligge mellom kr 1000,- til kr 2000,-. Lege- og psykologierklæringer er ofte avgjørende dokumenter i en søknad om statlig erstatning. En slik situasjon er spesielt uheldig for ubemidlede mishandlede som ikke får en reell mulighet til å oppnå erstatning.

Kvinner henvender seg til JURK for å få hjelp til å løse ulike problemer. Under samtalen kan det fremkomme at hun har vært utsatt for seksuelle overgrep eller

annen mishandling. Vi synes det er viktig å fange opp signaler om at det har skjedd slike overgrep. Se forøvrig eget kapittel om vold og mishandling.

Mange kvinner er i tvil om de skal anmelde overgrep. I denne forbindelse ønsker ofte de rådsøkende informasjon om ordningen med bistandsadvokat. Vi har derfor en del rådgivnings- og henvisningssaker.

10.2.3 Voldsoffer- og billighetserstatningssøknader

Mange trenger støtte og tett oppfølging for å komme seg igjennom en den prosess det er å søke om de ovennevnte erstatninger. Vi opplever ofte at disse kvinnene kommer styrket ut av prosessen og lettere kan ta fatt på hverdagen igjen når de første steg er tatt. Noen av sakene inneholder lite juss, og følgelig blir rettshjelperens rolle som medmenneske ofte en vel så viktig hjelp til klienten som den juridiske bistanden.

10.2.4 Rettsinformasjon

JURK har utarbeidet flere brosjyrer på dette rettsområdet. JURKs publikasjonsliste ligger som vedlegg.

Hvert semester sender gruppa ut våre brosjyrer om vold til støtte- og krisesenter i landet.

Når man søker om erstatning fra staten er en såkalt egenerklæring en viktig del av dokumentasjonen som følger søknaden. Volds- og mishandlingsgruppa har laget en liste over momenter som kan være til hjelp for at de rådsøkende lettere skal kunne skrive denne. Disse momentene er ment som en hjelpende veiledning for de som er usikre på hva som bør være med i erklæringen og kan følgelig ikke betraktes som en uttømmende liste.

10.2.5 Prinsipielt arbeid

Sommeren 2001 ble det nedsatt et kvinnevoldsforum. Dette er et bredt sammensatt forum bestående av politi, ulike offentlige etater, organisasjoner m.v. JURK deltar i dette forumet.

Gruppa har skrevet en høringsuttalelse i forbindelse med forslag til endringer i straffeprosesslovens §222a om besøksforbud

Videre har gruppa begynt å revidere de tre av JURKs brosjyrer som omhandler mishandling og erstatning fra staten. Dette arbeidet fortsetter i 2002.

10.2.6 Skolering

Medarbeiderne på volds- og mishandlingsgruppa, var sammen med innvandrerkvinnegruppa på et foredrag hos krisesenteret i Oslo. Det ble gitt informasjon om hvem som kontakter krisesenteret, hvilken type hjelp som tilbys; både i akutte tilfeller og over tid. Vi fikk også høre om hvordan det er å bo på krisesenteret med barn, samt om et prosjekt de har gående i forhold til kvinner med innvandrerbakgrunn som kontakter krisesenteret.

Gruppa deltok på 15 års-jubileum for SMI.

11 Pan Farmakis fra Justisdepartementet ble invitert av gruppa til å holde foredrag om voldsoffererstatningsloven som tråde i kraft 01.07.01. Ordningen med voldsoffererstatning har tidligere kun vært regulert i forskrift. Gruppa fikk grundig innføring i den nye loven.

11.1 PRINSIPIELL GRUPPE

11.1.1 Generelt om gruppas arbeid

Gruppas arbeid består i arbeide prinsipielt og forebyggende, samt å gi generell rettsinformasjon til kvinner.

Et av gruppens formål er å bevisstgjøre kvinner om deres juridiske rettigheter. JURKs saksmateriale viser at kvinner ofte har mangelfull eller feilaktig informasjon om sin rettslige stilling. Gjennom vår rettsinformasjon ønsker vi å forebygge konflikter.

Det prinsipielle arbeidet drives ved å rette henvendelser til ulike organisasjoner og instanser. Gjennom det rettspolitiske arbeidet ønsker JURK å nå ut med kunnskap og erfaringer som er tilegnet gjennom saksbehandlinga.

Gruppen besto av 3 medarbeidere i 2001.

11.2

7.3.2. Rettsinformasjon

Skoleprosjekt

Prinsipiell gruppe henvender seg hvert semester til videregående skoler i Oslo hvor vi gir tilbud om vårt skoleprosjekt. Prosjektet gjennomføres ved at medlemmer i Prinsipiell gruppe informerer om JURKs arbeid og oppfordrer til diskusjoner i klassene om ulike juridiske temaer. For skoleprosjektene benyttes et eget hefte som JURK har utarbeidet om likestilling. Oppgavene i heftet berører likestilling på områdene arbeidsrett, arverett, trygderett og familierett. Det legges vekt på å belyse forskjellen mellom teori og praksis på rettsområder elevene vil eller er i kontakt med. Elevene er veldig interesserte i sine rettigheter som arbeidstagere, da mange av elevene arbeider ved siden av skolen eller i skoleårets ferier.

I år har gruppa holdt fire foredrag/kurs på forskjellige videregående skoler i Oslo.

Erfaringene fra skoleprosjektene er gode, og vi får positive tilbakemeldinger fra de gitte skolene.

Sammen med Innvandrekvinnegruppa har Prinsipiell gruppe utarbeidet et skoleprosjekt rettet mot innvandrerkvinner på voksenopplæringskurs som tar sikte på å informere innvandrerkvinner om deres rettigheter og plikter i det norske samfunnet. Se forøvrig under avsnitt 7.4 om Innvandrerkvinnegruppa.

OFO - Prosjekt

OFO-prosjektet er oppfølgingsordningen for enslige forsørgere på overgangsstonad. JURK ble våren 1998 kontaktet av fylkestrygdekontoret i Oslo og Akershus med forespørsel om foredragsvirksomhet for både OFO ledere ved de enkelte trygdekontorene og OFO kontorenes brukere. Foredragene gir en oversikt over sentrale regler innen barnerett, separasjon og skilsmisse, ugift samliv og arv, med hovedvekt på enslige forsørgeres rettsstilling. Gruppen har holdt ett OFO- foredrag i 2001.

Artikler

JURK har skrevet en artikkel til Kvinnejournalen om kjønnsrepresentasjon i styrer.

11.2.1

7.3.3. Rettspolitisk arbeid

Høringer og andre uttalelser

Prinsipiell gruppe har i 2001 skrevet følgende høringsuttalelser.

- Homofiles adgang til å adoptere partnerens barn hvor partene lever i et registrert partnerskap.
- Innarbeiding av FNs barnekonvensjon i Norsk rett.
- Avgift ved beregning av barnebidrag fra statens side
- Kjønnsrepresentasjon i styrer
- Norges gjennomføring av FNs kvinnekonvensjon

JURK har mottatt høringer som prinsipiell gruppe høflig har avvist. Grunnen til dette er at de er vurdert til å være utenfor JURKs kompetanse område, eller at de har blitt prioritert bort da organisasjonen har hatt knappe ressurser.

7.3.4 Skolering

JURK har i 2001 deltatt på følgende seminar / foredrag:

- seminar om barns rettigheter og utvikling i regi av Forum for barnekonvensjonen
- seminar om bruk av hodeplagg i arbeidslivet i regi av Senter mot Etnisk Diskriminering
- foredrag på DIXI- sentret om saksgangen i straffesaker, spesielt ved anmeldt voldtekt.
- Seminar om bistandsrelatert kvinnerett i regi av Institutt for offentlig rett
- Seminar på Ustadoset om bl.a. varetektsfengsling og medias rolle i straffesaker, i regi av rettspolitisk forening

11.2.2

7.3.5 Annet arbeid

Jurkebulletin

Jurkebulletinen er et informasjonsskriv om situasjonen på JURK. Dette skriv blir sendt ut til alle tidligere Jurkere som er registrert i vårt adresseregister. Prinsipiell gruppe har ansvaret for utgivelsen av denne. Det har i 2001 vært utarbeidet og sendt ut to utgaver, henholdsvis på vår- og høsten.

Rettspolitisk forening

To medlemmer av gruppa er valgt inn i styret i Rettspolitisk forening. Dette håper vi også kan øke vår påvirkning rettspolitisk, samt bidrag til økt rettspolitisk engasjement på JURK.

11.3 INNVANDRERKVINNEGRUPPA

11.3.1 Generelt om gruppas arbeid

Hovedformålet til gruppa er å nå ut til innvandrerkvinner med informasjon om deres juridiske rettigheter. Vi mener de har et særlig behov for den rådgivning vi kan tilby. Innvandrergruppa arbeider med konkret saksbehandling, generelt rettsopplysende arbeid og rettspolitisk virksomhet.

Innvandrerkvinnegruppa bestod i 2001 av fire fulltids medarbeidere. I tillegg har en nedtrapper fulgt gruppemøtene.

11.3.2 Saksbehandling - sakstype

Et overveiende antall saker dreier seg om oppholdstillatelse for kvinnen selv og hennes eventuelle barn. Ofte er kvinnens oppholdstillatelse knyttet til ektefellens, enten ved at hun er gift med en norsk borger eller med en utenlandsk statsborger som har oppholdstillatelse i Norge. Dersom ekteskapet blir oppløst eller partene flytter fra hverandre før det har gått tre år, medfører dette som oftest at kvinnen ikke lenger har rett til å oppholde seg i Norge.

Dersom kvinnen kan bevise at det har vært mishandling i ekteskapet kan hun få selvstendig opphold selv om hun ikke har vært i landet i tre år.

Innvandrerkvinnegruppa har også i år merket en stor økning i saker hvor kvinnen er eller har vært utsatt for overgrep.

I tillegg har JURK også endel spørsmål fra norske kvinner om oppholdstillatelse for deres utenlandske ektemenn eller samboere. Kvinner som har vært samboende eller gift med utenlandske statsborgere, har ofte spørsmål om oppholdstillatelse for den tidligere ektefelle/samboeren, skifteoppgjør, foreldreansvar og samværsrett.

Innvandrerkvinnegruppa behandler spørsmål om internasjonal privatrett. Når forholdet er knyttet til flere land, kan det oppstå spørsmål om hvilket lands rett som skal legges til grunn. Vi har i de senere år merket en økning i antall saker hvor man må ta stilling til lovvalgsspørsmål. Økningen i slike saker fra 1999 har vært formidabel. Ofte dreier det seg om skifteoppgjør hvor partene har tilknytning til flere land. Disse sakene er kompliserte og ressurskrevende.

Gruppa har hatt flere søknader om besøksvisum enn tidligere. Gruppa synes her å merke at flere søkere får avslag på generelt grunnlag. Det kan virke som om avslaget følger nærmest av at vedkommende søker tilfeldigvis er fra et bestemt geografisk område. Dersom denne observasjonen er UDIs praksis i slike saker er

dette meget urovekkende.

Tilrettelegging av arbeidet

Mange av de rådsøkende har meget begrensede norskkunnskaper. Dette vanskeliggjør arbeidet. Da JURK ikke har midler til å betale for tolketjenester må klientene ofte selv ordne med tolk. Mange finner dette naturlig nok vanskelig. Dette gjelder særlig for de klienter som mangler eller har lite sosialt nettverk. Erfaringsmessig benytter noen familie eller venner som tolk. I noen prekære situasjoner hender det dessverre at barn må opptre som tolk.

11.3.3 Informasjonsarbeid

Innvandrerkvinnemiljøer er generelt svært lukket og vanskelig å komme i kontakt med. Det arbeides derfor fortsatt med å nå ut til denne gruppa. Der innvandrerkvinner ferdes har vi forsøkt å legge ut informasjon om JURK. Vi ser at endel innvandrerkvinner ikke behersker norsk selv om de har bodd i Norge i flere år. JURKs informasjonsfolder er derfor oversatt til ulike språk; engelsk, tyrkisk, serbo-kroatisk, arabisk, spansk og urdu. JURKs brosjyre "Innvandrerkvinnens rettstilling" vil bli oversatt til engelsk i 2001. I forbindelse med dette skal brosjyren også tilføyes noe. Gruppa har fått økonomisk støtte fra Oslo kommune til å gjennomføre dette prosjektet.

Skoleprosjektet

I samarbeid med Prinsipiell gruppe ble i 1997 utarbeidet et foredrag i som tar for seg generell familie-, barne- og arverett, samt utlendingsrett. Det sendes ut forespørsler til kvinneundervisninger i Oslo om det er interesse for denne type skolering. Responsen har vært positiv, og JURK har i 2001 holdt til sammen elleve foredrag på forskjellige Osloskoler. JURK har fått økonomisk støtte til skoleprosjektet av Oslo kommune.

Foredraget som går på utlendingsrett er konsentrert om to hovedbolker; 1) ulike former for rett til opphold i Norge og 2) generelle plikter/rettigheter i Norge. Foredraget er, spesielt siden deltagernes norskkunnskaper er meget varierende gjort mer lettfattelig ved utstrakt bruk av eksempler. Foredragene blir justert etter norskkunnskapene til de tilstedeværende. Tolk var ikke til stede på noen av foredragene, men elever som behersker norsk blir brukt som tolker. For JURK er dette en god anledning til å gi informasjon til en gruppe kvinner som er vanskelig å nå ut til. JURKs foredrag kommer altså etter ordinær norskundervisning.

Etter foredragene har medarbeiderne fra JURK åpnet for saksmottak ved undervisningsstedet.

Tilbakemeldingene fra prosjektene har vært ubetinget positive. Det er et stort behov for informasjon til innvandrerkvinner om deres rettigheter og plikter i Norge.

Prosjektet «Innvandrerkvinner - kjønn, kultur og kommunikasjon»

Ellen Heiberg Thomsen som er ansatt på kvinneretten ved Universitetet i Oslo arbeider med forskningsprosjektet «Innvandrerkvinner - kjønn, kultur og

kommunikasjon». Ellen Heiberg Thomsen bygger sitt prosjekt på en hypotese om at innvandrerkvinner i liten grad benytter rettsapparatet for å få løst sine problemer.

Introdusering av megling som en alternativ konfliktløsningsmetode kan resultere i at kvinner med innvandrerbakgrunn løfter sine konflikter ut av den private sfære. Ellen Heiberg Thomsen er av den oppfatning at mekling er en mer kvinnevennlig måte å løse konflikter på. Målsettingen med meklinga er å nå frem til minnelige løsninger som partene skal kunne leve med.

Konfliktrådene i Oslo (KRiO) og JURK deltar i dette prosjektet. JURK skal delta i den forstand at vi skal henvide saker til konfliktrådene som vi etter en vurdering anser som egnet for mekling. Forutsetninga er at det ikke er kommet til enighet i saken, og at kvinnen ønsker at hennes sak skal inn til mekling. Mekling blir altså et alternativ til domstolsbehandling. Videre er det også et vilkår at hennes motpart samtykker til mekling. Gruppa har utarbeidet retningslinjer for en egnethetsvurdering for hvilke saker som kan være aktuelle å henvide.

11.3.4 Rettspolitisk arbeid

Høringer

- Vedrørende lov om erverv og tap av norsk statsborgerskap
- Lov om introduksjonsordning for nyankomne innvandrere
- Forslag til endringer i utlendingsforskriften
- Forslag til endringer i utlendingsloven

Artikler

Gruppas nedtrapper har skrevet en artikkel om tvangsekteskap. Det ble stilt spørsmål ved om skranker i lovverket vanskeliggjør muligheten til å få ekteskap som er inngått med tvang kjent ugyldig.

Brosjyrer

JURK har utarbeidet brosjyren «Innvandrerkvinnens rettstilling». Den er blitt revidert i løpet av 2001, og skal foreligge i ny utgave våren 2002. Det jobbes også med oversettelse til engelsk, urdu og russisk.

Skolering

Gruppa har deltatt på en rekke foredrag:

- "Når noen er likere enn andre", seminar i regi av SMED.
- "Utvikling av den europeiske flyktningepolitikken", seminar i regi av NOAS og Flyktningsrådet.
- "Utvisning av straffedømte utlendinger", debatt i regi av JUSS BUSS
- Omvisning på Oslo krisesenter og orientering om "Brobyggerprosjektet"

11.5 RETTSPOLITISK GRUPPE (RPG)

11.5.1 Generelt

RPG har ansvaret for å koordinere det rettspolitiske arbeidet som foregår i tverrgruppene. Høringsuttalelser og andre offisielle uttalelser fra JURK godkjennes i RPG. RPG er også ansvarlig for den interne skoleringen på JURK.

Arbeidsoppgavene for medlemmene blir følgelig i all hovedsak å skolere seg, for deretter å vurdere, korrigere og komme med tilbakemelding på høringsuttalelser som er utarbeidet i de ulike tverrgruppene.

RPG består av en representant (som er i sitt andre semester på JURK) fra hver av tverrgruppene, og daglig leder.

11.5.2 Internskolering

RPG organiserer foredragslunsjer med eksterne forelesere på ulike faglige områder. Hvilke emner som velges hvert semester er avhengig av hvor JURK har behov for å styrke sin kompetanse. Foredragslunsjene er en nødvendig forutsetning for at JURK til enhver tid skal kunne yte kvalifisert rettshjelp.

Jurketidende er en samling av brev utarbeidet av tidligere saksbehandlere, som inneholder viktig informasjon av rettslig eller praktisk art. Jurketidende har en viktig funksjon i overføringen av kunnskap fra gamle til nye medarbeidere på JURK, og er en forutsetning for å bevare kontinuiteten i organisasjonen. RPG gjennomgår og godkjenner innkomne forslag til Jurketidende.

11.5.3 Oversikt over høringsuttalelser utarbeidet av JURK i 2001

- Protokoll til kvinnekonvensjonen
- Økt vern til trusselutsatte personer
- Forskrift til ny straffegjennomføringslov
- Gebyr ved offentlig fastsettelse av barnebidrag
- NOU2001: 20 Introduksjonsloven
- Kjønnrepresentasjon i styrer
- Forslag til endringer i utleningsforskriften
- Vedrørende lov om erverv og tap av norsk statsborgerskap
- Endringer i lov om adopsjon og i lov om registrert partnerskap
- Innarbeidelse av barnekonvensjonen i norsk lov

11.6 PROSJEKTER

11.6.1 Generelt

I tillegg til saksbehandlingen og partsrepresentasjon i konkrete saker, står JURK for et bredt informasjonsarbeid. Utarbeidelse av brosjyremateriell er en viktig del av dette arbeidet, og vår erfaring er at vi på denne måten kan nå ut til flere kvinner. JURK arbeider under prinsippet om ”hjelp til selvhjelp”. Bruken av brosjyrer gjør klientene bedre i stand til å orientere seg om sin rettsstilling og fremme sine rettigheter. Mange kvinner ønsker vår bistand etter at en tvist har oppstått. Informasjon har i så måte en klar forebyggende effekt, og mange konflikter blir mindre ressurskrevende når det eksisterer lettfattelig informasjon i form av brosjyremateriell. Dette vil også lette presset på rettsapparatet og på offentlige kontorer.

Da de ordinære driftsmidler i det vesentligste er forbeholdt konkret saksbehandling, søkes det om ekstern støtte til brosjyreprosjekter.

11.6.2 Årets prosjekter

VM – gruppa har startet revidering av brosjyren ”Erstatning fra staten”. Innva-gruppen har startet revidering av brosjyren ”Innvandrerkvinnens rettsstilling”.

11.7 FELLESEMİNARET

11.7.1 Generelt

Hvert år arrangeres fellesseminar for alle studentrettshjelpstiltakene i landet; Jussformidlingen i Bergen, JussHjelpa i Nord-Norge, JussHjelpa i Midt-Norge, Juss-Buss og JURK.

På seminaret blir sentrale juridiske emner og problemstillinger tatt opp og diskutert. Hensikten med seminaret er å gi tiltakene mulighet til å oppdatere sin kunnskap og øke sin faglige kompetanse. I tillegg er seminaret et verdifullt arrangement for å utveksle erfaringer og diskutere hva som kan gjøres for å forbedre saksbehandlingen for klientene. Fellesseminaret fører også til at rettshjelpstiltakene blir bedre samkjørt, noe som igjen gir klientene bedre hjelp og mer lønnsom utnyttelse av ressursene. Fellesseminaret representerer en kontinuerlig evaluering av rettshjelpsarbeidet, noe som i neste omgang kommer klientene til gode i form av et bedre rettshjelpstilbud.

Det blir engasjert ledende jurister fra ulike rettslige instanser til å holde innlegg.

Fellesseminaret finansieres ikke av rettshjelpstiltakenes ordinære driftsmidler.

Organisasjonene bytter på ansvaret for faglig program, arbeidet med rapportskrivning, søke om økonomisk støtte, føre regnskap samt å ta seg av den praktiske del av seminaret.

11.7.2 Årets seminar

I 2001 var Jussformidlingen i Bergen arrangør av seminaret. Seminaret fant sted i Bergen i april måned og temaene som ble forelest i var; juridisk metode, klientbehandling og delt fast bosted.

Det faglige utbyttet av fellesseminaret var svært godt. Seminaret ga inspirasjon til fortsatt engasjement og rettshjelpsarbeid. Ikke minst var årets seminar veldig vellykket sosialt, noe som bidrar til å styrke kontakten og samarbeidet mellom tiltakene.

12 INTERN SKOLERING

12.1 Generelt

Det foregår en kontinuerlig og omfattende skolering som den enkelte medarbeider og organisasjonen har stort utbytte av. Hevingen av kompetansenivået kommer klientene til gode i form av et bedre rettshjelpstilbud.

JURK anser det som svært viktig å holde medarbeiderne faglig oppdatert på de juridiske områder som vi hovedsaklig arbeider innenfor. Det er også viktig med praktisk skolering i saksbehandling og partsrepresentasjon. Vi forsøker derfor å øke medarbeidernes kompetanse på dette området, det være seg strategitenkning, forhandlingsteknikk o.l.

12.2 Opplæringsuka

Hvert semester arrangeres egen opplæring for nyansatte medarbeidere i JURK. Hensikten er å informere medarbeiderne om organisasjonen, gi en generell innføring i saks- og klientbehandling, samt oppdatere og øke den faglige kompetansen på sentrale juridiske emner. Opplæringsuka har dessuten en sosial funksjon, fordi den bidrar til at medarbeiderne blir kjent med hverandre, noe som igjen skaper trygghet i arbeidssituasjonen.

Det blir invitert foredragsholdere både fra universitetet, offentlig forvaltning og instanser, samt fra privat sektor til å holde innlegg og lede diskusjonen under opplæringsuka.

12.3 Tverrgruppens opplæring

Tverrgruppene har et selvstendig ansvar for den interne opplæring av medarbeiderne. For nærmere informasjon om den interne skoleringen, se under de respektive tverrgruppens arbeid.

12.4 Foredragslunsj

Flere ganger pr semester inviteres eksterne foredragsholdere til å foredrag om ulike rettsområder som er av interesse for vårt arbeid. Foredragene er ment å være av mer uformell karakter og avholdes under vår ordinære lunsjtid. Foredragene holder alltid et høyt faglig nivå og er svært viktig for at saksbehandlerne skal yte kvalifisert rettshjelp.

